

Ing. Dr. Oskar Mališ

Poučení z Kanady

V říjnu a listopadu 1945 se konala první konference Mezinárodní potravinářské a zemědělské společnosti Spojených národů v Quebecu v Kanadě (Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO). Konference se zúčastnili také zástupci Československa (ing. dr. O. Mališ a ing. Bakalář za ministerstvo zemědělství, dr. Nebovidský za ministerstvo výživy a dr. Fišera za Slovensko).

543.15026

2284 / - 7. 6. 46

Praha - Londýn - Quebec - New York - Praha

Teprve toho 10. října 1945, kdy nás na ruzyňském letišti uvázali do popruhů vojenské Dakoty, jsme pocítili, my čtyři delegáti Československa na konferenci Mezinárodní potravinářské a zemědělské organizace Spojených národů, že jsme skutečně svobodnými Čechoslováky.

Byli jsme ovšem osvobozeni už v květnu; ale stále ještě jsme byli přidušeni odporným puchem nacismu; vytrpěli jsme tolik, že v okamžiku, kdy se rozhřměly motory letounu, jsme byli jako v Jiříkově vidění.

Stoupali jsme rychle do výšin, zakroužili jsme nad krásami Prahy; objevila se nám vlast, zpustošená vandaly; tu teprve se nám rozbušila srdce: to totiž jsme teprve skutečně poznali, že s naší země bylo sňato ponížení; vždyť letíme vzduchem jako ptáci!

Teprve v oblacích, jež nám věnčily cestu nad rozbitými městy bývalé Hitlerovy Vele-říše, se nám zjevila ryzi skutečnost naší svobody.

Nad Bavorskem, jež bylo kolébkou nacistické zrůdnosti, jsem se zhlédl, jak se táhnu Německem v zástupu vězňů; řetízky mně cinkají na zápěstích a SSman mě častuje kopanci. Vidím to jako sen, leč je to daleko víc; je to skutečnost, je to důkaz řádu, v němž pravda vždy vítězí; ještě nedávno otrok, jsem dnes svobodný člověk, ještě před několika měsíci vězeň za mřížemi, jsem dnes u samého nebe . . . Radost

nás rozechřívá; díváme se dolů, vysunujeme oči; tam dole leží rozvaliny Bonnu, Kolína nad Rýnem; poplately za řeky nevinné krve; shlížíme s výšek, s nichž se obvykle dívá káně a sokol, na mrtvá, zemřelá města, na pole rozoraná strašlivými radlicemi války; ach, není v tom ukojení pomstychtivosti, je v tom nádhera jistoty, že svět loupežníků je rozbit na padrť.

Objevuje se statečná Belgie, malá, leč kouzelná země; úzké pruhy poli lemuji Albertův kanál a sotva se zaradujeme nad svobodou Bruselu, je tu již pobřeží; Ostende, Dunkerque, vlna za vlnou, tu a tam bárka, pouhá nitka na vodách la Manche.

V mlhách potom vyrazí slunce a náhle spatříme vysoký, bílý břeh Anglie.

Na první pohled spořádaná země usedlých lidí: dobře obdělaná pole, krásně vysázené sady, velké vesnice a pravá anglická města, solidně postavená pro dobrý život. A brzy se objeví největší město Evropy, Londýn; vystupujeme na letišti v Croydonu, projíždíme nesmírným mraveništěm lidstva; několik dní pobytu stačí, abychom poznali účinky války: potravinové lístky, rozbořené bloky domů, nijak přeplněné výklady obchodu s cenami, nad nimiž by se pomalu zatočila hlava; na jedné z nejživějších tříd spatříme velkou výkladní skříň s výstavkou zemědělské práce a s nadpisem:

Udržte selskou ženu v kondici!

Vidíme tam velké fotografie, jak se anglická rolnická žena uplatňuje v práci a jak je třeba této ženě pomoci; čteme dále nápisy:

Anglie potřebuje 70.000 dojnic.

Je nutno zvýšit stav:

- o 300.000 kusů žirného dobytka,
- o 2,400.000 ovcí,
- o 870.000 vepřů,
- o 8,000.000 kusů drůbeže,
- o 106.000 akrů krmné řepy.

V knihkupectvích nalézáme knihy o Lidicích, o prvním Protektorátě v Evropě, o Hitlerovi...

Na ulicích obdivujeme velké betonové žlaby s tekoucí pitnou vodou; co chvíli u nich zastaví vozka své koně, aby se napili!

Postojíme na „pupku světa“ Picadilly; uvědomujeme si, že stojíme vlastně na srdci britského imperia; tisíce automobilů a tisíce lidí vteřinu za vteřinou to dokazuje.

Angličané jsou praktičtí ve všem: vedle rozbombardovaného kostela postavili rychle malý kostel dřevěný a proudy věřících mají svůj stánek.

Za několik dnů odjíždíme nočním expresem do Skotska na zaoceánské letiště v Prestwicku u Glasgowu. V jednom z čistých až lakotně upravených městeček objevujeme za oknem mlékárny řadu lahví s mlékem a na nich nápis:

Pivo pro vaše maličké.

V Prestwicku, na mořském pobřeží, je nedělní promenáda; občané se vážně procházejí na písčitém korse, k nohoun se jim občas připlazí mořská vlna, leč nedbají toho, neboť zřejmě s notnou vášní pomlouvají své bližní; malí občánkové ve skotských sukních si tu

rejdi po svém; posílají velké psy na vychytralé mořské racky; je slyšet jak klapnou tesáky zuřivého psa, leč racek se vznáší s chechtotem nad oceánem.

Před půlnocí obdržíme ponaučení od pilotů zámořského letounu a s podivnými pocity vstupujeme do kabiny; před námi jest 16 hodin nepřetržitého letu nad Atlantickým oceánem... Máme pro posílení nervů kyslíková dýchadla a plavací vesty! Opravdovou posilou jest nám ovšem pevná víra, že doletíme; a tak rychlostí 400 kilometrů za hodinu nás nese Liberator v černé noci nad nesmírnými vodami; čišník nás krmí a napájí, je to všechno dokonale organisováno, leč radost nás naplní až v té chvíli, kdy v nádherné záři vycházejícího slunce spatříme New-Founland a potom velkou zemi lesů a jezer, obrovských plání a hor, Kanadu...

Vidíme farmy, vesničky; jsou pohlceny lesy a prériemi; a už je zde Montreal, letiště, vystupujeme, natahujeme se, živáme, dýcháme vzduch nad pevnou zemí a máme za to, že jsme o vlasek unikli mořským žralokům.

Montreal, horečně žijící město s třídami, v nichž po půlnoci se rozlévá záře světél, reklam, obchodů spolu s milionem lidí dychtících po zábavě a bohaté večeři. Oběho se jim dostává v biografech a restauracích do sytosti, jako ve všech kanadských městech: v Quebecu, Ottawě, Torontu, Winnipegu, Vancouveru... Pak si zvykáme na luxusní prostředí Chateau Frontenac v Quebecu, kde se sešli zástupci Spojených

národů, aby ustavili Potravinářskou a zemědělskou organizaci a připravili velký plán nové zemědělské výroby a distribuce potravin a surovin. Pracujeme, zájždíme do kanadských farem, hospodářských škol, výzkumných státních farem, úřadů, informujeme se, poznáváme mnoho, zjišťujeme, že to je lepší zde, ono v Evropě; setkáváme se s nespočtenými lidmi z celého světa, vžíváme se do kanadského prostředí, navštěvujeme naše krajany, přednášíme jim o životě v osvobozeném Československu; jsme překvapeni, jak mnozí se už pokanadštili; jsou jiní, kteří se slzami v očích se s námi loučí, jisti, že nejkrásnější zemí světa je přece jen stará vlast...

Prudce žijící města je vysilují, drsné, výstřední klima je unavuje; drží se v městech a na farmách, pracují, aby drželi krok s dolarem; mají zde příliš málo toho, čím je živ náš člověk doma: kultury, divadel, knih, dobrých novin, hudby, sousedského popovídání; ačkoliv zde mají horu vitaminů, bílkovin a tuků, látek, obuvi, cigaret, lahůdek jaké si jen nejmlsnější člověk umí vymyslet, nejsou nadšeni, když přece přišli ze země, kde platí staré rčení: nejen chlebem jest živ člověk.

Velká technika expresních vlaků, dálnic, na nichž šestiválec jest lidovým vozem, telefonů, které vás spojí na vzdálenost 1.000 kilometrů za pouhou minutu, pohodlí hotelů, v nichž všechno čeká na pokyn vašeho maličku, abyste byli pohádkově obslouženi, vše to, co tak zjednodušuje a zpřijemňuje život, celá tato obdivuhodná civilisace, postrádá pro naše lidi toho pravého, nač byli zvyklí: radosti duše, jež splývá s uměním a přírodou...

Trvá mnoho dní než si to člověk, přišedší z nejstrašnější války a z poroby nacismu, srovná v hlavě;

cítíme potom, že těch dvanáct milionů obyvatel v tak obrovské zemi žije sice v ráji, leč mohl by to být ráj nejméně pro sto milionů lidí. Se všech stran na nás vane svoboda této země; opravdu je zde mnoho svobody a přece se tam lidé s českou krví usmívají tak málo...

Tak jdou dny, konference v Quebecu vyhlašuje své výsledky: je nutno zařídit, aby příšera hladu přestala strašit svět; všichni lidé dobré vůle se spojí, aby zemědělství zvýšilo výkonnost, rozdělování potravin a surovin nechtě je řádně organisováno. Společnost vstupuje prohlášením Pearsonovým v život a generální ředitel Sirr J. Orr se ujímá svého úřadu konstantováním: „Až do dnešního dne jsem byl loyálním občanem jeho Veličenstva britského krále, od dneška se stávám občanem celého světa.“

A pak se rozjíždíme; loučíme se s Rusy, Jihoslovany, Poláky, Angličany, Kanadany, kteří se ukázali výbornými hostiteli, Američany, Čiňany, Indý, Francouzi, Dány, Holanďany, Jihoameričany, se stovkami lidí všech národností; mnohé se nám vyjasnilo, prohlédli jsme; ještě několik dní studujeme Kanadu, loučíme se s krajany v československých zastupitelských úřadech; a už nás veze dálkový rychlík do Spojených států; vystupujeme po noční jízdě v jednom listopadovém nedělním ránu, zalitém hustým deštěm, v New-Yorku.

Nesmírná technika kanadských měst, jejich horečnost, spěch, práce ve znamení dolaru, to vše bledne před civilisací Ameriky.

Procházíme bludištěm mrakodrapů, bulvárů, avenui, v nichž se člověk ztratí jako pleva; nesmírné vlny davů se valí sem a tam, uskakují před automobily; jezdí tu čtyři a půl milionu rychlých, skvělých vozů ve dne v noci, největší biograf Radio-City, téměř chrám, začíná v půl dvanácté, aby ukázal celý kaleidoskop moderní zábavy: filmy, varhany, jež hrají Bacha, symfonický orchestr, který předvádí Wagnera, lehká hudba maďarská a vídeňská, žertovné scény, grotesky, varietní výstupy, a opět filmy, mezi tím dokonalé girls, tanečnice strojové přesnosti i krásy.

Obchody, právě tak jako v Kanadě, jsou přeplněny zbožím všeho druhu, což pro Čechoslováka, zvyklého na prázdnotu výkladních skříní a polic, jest zvláštní a neveselá podívaná.

New-York jest nesmírná směsice všeho, co lidský mozek a ruce vytvořily; je to zde všechno soustředěno; je to pravá přehlídka a člověk neví, jak má být pyšným na své dílo, jež se mu zde tak silně představuje . .

Končí to toho dne, kdy se usazujeme na jedné z největších lodí světa Queen Mary; na lodi jede 4.500 anglických a jiných vojáků, vracejících se do Evropy, jsou to tedy velká plovoucí kasárna; máme před sebou plných pět dnů a nocí života na obrovské sice lodi, leč přece jen kocábce, jež se kymácí na vlnách nekonečné vodní pahorkatiny; chodíme do biografu, navštěvujeme obchody, trafiky, báječně jíme, procházíme se po palubách; jsou to mnohdy obtížné procházky na promenádě dlouhé 380 metrů, ale vystavené dravému orkánu občas rozzlobeného oceánu; říkáme si:

— Není nad letadlo! —

Okolo se vzpíná temná voda, hřebeny se pěni do bělava, prohlubně vod jsou jako inkoust; vojáci po letech války pohlížejí k Evropě, potom sklouznou pohledem po moři, odhodí cigaretu, sotva ji zapálili; vše je v pořádku, neboť válka skončila a žena, doufejme, zůstala věrná, bude to zase nádhera se jednou podívat na Temži; tak se prodírá Queen Mary horami a údolími vod zatížená nadějemi a obavami, radostmi a strastmi; motory pracují spolehlivě na téměř prázdném moři, na němž jen v dálkách zahlédne oko jakousi loď a pištala na pozdrav zazní jen zřídka; tak se blížíme k Evropě, jejíž dech nás už utěšuje; je to dech Evropy rozbité válkou, zchudlé, zbídačelé, přece však naši Evropy; konečně spatřujeme z okének krytých palub Southampton, což znamená starou Anglii; v nesmírném kvapu a hemžení nakládáme do vlaku svá zavazadla, tak trochu se radujeme s anglickými manželkami a dětmi, jež v pláči objímají své muže a syny; za několik hodin potom jsme na nádraží Waterloo, uprostřed londýnského Babylonu.

Zbývá několik dní čekání na letadlo; Londýn nám připadá po tom bohatství, jež jsme viděli v Kanadě a v Americe hodně omšelý a válkou důkladně pocuchaný; několikrát vstáváme časně ráno k cestě na letiště; potom konečně přece jen letíme; svět nad mraky je samá krása, neboť slunce září ze všech sil, svět je radost a pohádka, neboť za několik hodin se objeví věže svatého Víta.

Jsmo v Praze a sotva si odpočineme, píšeme „Poučení z Kanady“, aby naše cesta byla cestou i našich rolníků.

Vesnice při řece sv. Vavřince v Kanadě je něco, co člověka, který před několika dny opustil Československo, nutí k pečlivým úvahám.

Dřevěné domky, spíše vilky, úhledného zevnějšku, žluté, rudé, podobné velkým pestrým kostkám, jsou seřaděny podél asfaltové silnice. Se svými pavláčkami a přívětivou lehkou konstrukcí vzbuzují dojem, že tam uvnitř žije klidně hromádka spokojených lidí. A když farmář, dejme tomu pan Berthier, nás uvítal širokým úsměvem, při němž ani nevyndal z úst lulku, vyrobenou z kukuřičného vřetene, byli jsme téměř jisti, že celá ta jeho vesnice St. John, je maličkým rájem na zemi.

Pan Berthier je hospodář jak se sluší, pokrokový a čilý chlapík. Je průměrným typem onoho z francouzských farmářů v provincii Quebec, kteří mají dobrou dlaň pro práci i pro dolary. To totiž je smyslem jeho života, jak sám řekl, když jsme se posadili v parádní světnici, která se jen málo lišila od podobných světnic našich sedláků.

Řekl, lulku v pravém koutku úst:

— Práce a dolar, že ano, s tím může vystačit každý člověk na celý život. A dobrý Bůh dává příčinlivému člověku obojího dost. —

Pan Berthier přistrčí krabici cigaret, postaví kalíšek, do nějž cpatrně nalévá whisky. Jsme na tom bídne, bručí, whisky je na lístky. Válku měl vzít ďas.

Napili jsme se a projeвили přání vidět hospodářství. Dobrá, usmívá se Berthier, jenže je neděle a to nemáme uklizeno.

Hospodářství je ovšem v pořádku, sem tam ve stáji přebytečná hromádka mrvy a pan Berthier se usmívá. Díváme se na krávy, na ovce, koně, prohlížíme drůbežárnu, vlezeme do kolny a poněvadž naše zvědavost nemá konce, zavede nás farmář na druhý konec dvora, kde má stříbrné lišky.

Potom vytáhne z kolny, jak praví, káru; vykulíme oči, neboť ta jeho kára je šestiválec Plymouth s koženými sedadly. A jedeme umrzlou polní cestou do polí; kol dokola, kam oko dohlédne, leží obrovská, mírně zvlněná rovina, tu a tam lesík; podobá se to hodně naší české vlasti, jenže je to rovina sahající od oceánu k oceánu. Podobá se ten kraj šachovnici, neboť každé pole a louka jsou oploceny. V listopadu nevidíte na polích ovšem skoro nic.

Ale vidíte kanadskou ornici. Obróvské bohatství Kanady, nepředstavitelný zdroj síly, zemi a zemi, a když pan Berthier rozpráhne paže a řekne, že tohle je Kanada, pochopíte mnoho věcí.

Totíž: Kanada má přes devět a půl milionu čtverečních kilometrů výměry, na níž bydlí asi 12 milionů obyvatel. Celá Evropa má asi rozlohu Kanady, jenže v Evropě na stejné výměře bojuje o život přes půl miliardy lidí. Podle toho připadají v Kanadě na 1 čtvereční míli 2 lidé, v Československu však 460 lidí.

Z toho plyne mnoho zajímavých věcí a víc než celé slovníky mluví tato skutečnost o příčinách zvláštní sociální, hospodářské a politické situace Kanady a zároveň o její budoucnosti.

Pan Berthier je tudíž člověk celkem spokojený. Okolo vesnice leží ostatně stovky hektarů půdy jen tak, půdy, která zaháli po staletí a čeká až se někdo

smiluje a zaryje do ní ocelový pluh. Farmář, jak mu přibývají dolary, přikupuje pozvolna hektar za hektarem, ale činí to rozvážně, klidně, pomalu, ježto ví, že tuhle půdu mu nikdo nevezme. A když o tom hovoříme, pan Berthier pravi:

— To je ono, co nás činí ve vsi snášenlivými a přátelskými. Nemáme si co závidět, nanejvýš pílí, že ano. Je to jasné pánové? —

Kýváme hlavami. Je to jasné. Je to jasné jako červencové poledne. Vzpomínáme při tom na naši vlast v ožebračené Evropě, vidíme úzké líchy, rozoranné meze, hubené pásy polí. A mimochodem: pan ministr zemědělství Ďuriš ve svém projevu v parlamentě uvedl pozoruhodné ujištění, že i po odsunu Němců a Maďarů z ČSR by zbylo průměrně na 1 zemědělský podnik v Čechách 5 ha, na Moravě 4 ha a na Slovensku 6 ha půdy.

Pan Berthier stojí rozkročen uprostřed svých polí a luk, opírá se o krásný automobil, přimhuřuje oči, když mu do nich vpadne lehký paprsek večerního slunce, jež na okamžik prorazilo šedou klenbu nebes. Vybfne a řekne:

— Říkají, že dobrý hospodář je na své farmě králem. —

Neodpovídáme. Mlčíme. Vracíme se do statku. U dvora pan Berthier zastaví motor a zeptá se:

— V Československu nemáte tolik půdy? —

Nedostává odpovědi. Obcházíme dvůr, díváme se znovu na statek, obhlížíme stroje a nářadí, vyptáváme se. Ze všeho je vidět blahobyt. Je to tu všechno skloubeno pro dobrý život.

Pan Berthier není skoupý na slovo:

— Dostatek půdy a práce v družstvu! To je celý ten zázrak. — A dovidáme se, že ve St. Johnu mají vše co nejlépe zmechanisováno. Práce je hračkou a život člověka těší. Ovšem, vše to je dílem družstva. To je hybnou pákou všeho. Družstvo elektrisuje, orá traktory, mlátí celokovovými mlátičkami, zařídilo strojní dojení (p. Berthier má 14 krav), strojní čištění obilí, obstarává originální semena hybridů. Postavili si družstevní strojírnou, kovárnu, pekárnu, prádelnu, dostali se až k obecnímu ideálu, k velké chladírně na potraviny pro celou obec. Své výrobky konservují a mají na celý rok co hrdlo ráčí. Všechno je dílem družstva a nikoho jiného.

To se pak nedivíme, že na potravinářské a zemědělské konferenci v Quebecu bylo doporučeno, aby vlády jednotlivých spojených národů studovaly vědecky příčiny a brzdy, které zdržují rychlé uskutečňování družstevní myšlenky.

To totiž je tak — praví rozvážně pan Berthier — družstevnictví je nejbáječnější věc, kterou bylo možno vymyslet pro zemědělce.

Zamyslí se:

— Vite . . . Když je člověk sám, je slabý. Ale jak se vás víc spojí a drží vás poctivost, jde z toho hrozná síla! —

Je nám to zřejmé. Vidíme Berthierův šestiválec, slunce mu právě zlatí kapotu, v pokoji nám zahráli na šestilampové radio, slečna si zazpívala u klavíru, panímáma svěží a téměř bujná mladice, nám přinesla na ošatce jablíčka téměř jako naše panenské, a pan Berthier nám ukazuje, sotva zdržuje pýchu, vyznamenání, jež získal za svou práci pokročilého družstevníka. Ujišťuje nás, že jeho krávy, jedna jako druhá

dojí okolo 4500 litrů, tučnost 3,8, slepičky snášejí od 180-250 vajec, stříbrné lišky se množí jako myši a jedna z nich stojí 30 dolarů.

Žádám ještě p. Berthiera, aby mně ukázal dlaně. Spatřil jsem ovšem dlaně člověka pracujícího, tedy žádné hedvábí, ale přece jen to byly ruce člověka, jemuž dřina nezkroutila ruce ve špinavé, mozolnaté pazoury.

— Děláme skoro vše v rukavicích — řekl pan Berthier. A na odchodu se usmál:

— Pozdravujte Československo. A pamatujte si tohle: Dobré družstvo vytáhne z bídy každého chalupníka.

2

Pan Berthier, farmář v kanadské vesničce St. John, je Francouz a tudíž člověk, který si rád popovídá. Pro nás Čechoslováky, vylétnuvší si po úmorné německé okupaci do světa a proto velmi zvědavé, byl p. Berthier vítaným společníkem. Některé jeho názory zaslouží zaznamenání.

Vysvětlil nám na příklad, že na slušné úrovni života jeho vesnice má především podíl smysl všech rolníků pro spolupráci.

Stáli jsme tenkrát na pavlácce pěkné vilky pana Berthiera. Bylo vidět do kraje, tu a tam ležely roztroušeny v řídké mlze listopadového odpoledne farmy, každá sama pro sebe, oploceny; byl to pro nás zvláštní pohled, byla to téměř hutná řeč kraje, v němž si chce být každý svým pánem. Člověk by podle toho řekl, že každý ten farmář si žije tak trochu

sobecky a že i zde patrně schází smysl pro pospolitý život. Vyslovili jsme tuto myšlenku nahlas.

Pan Berthier chvíli mlčel. Cpal si do dýmky pěknou směs viržinského, egyptského a tureckého tabáčku, utlačil palcem a zapálil. Zdvihl obočí a viděli jsme, jak se mu v temných očích rozhořely plaménky. Řekl:

— Myslím, že všichni rovným dílem pocházíme z Adamova rodu. Máme stejné kosti a na nich stejné maso. Nevadí, má-li někdo to maso prorostlejší. Nevím, jak se na to díváte u vás, ale my to víme ztraceně dobře. A to nás drží pohromadě. Víte, z čeho se skládá dobrý život? —

Obešel pavláčku, zastavil se, řekl s ukazováčkem namířeným k nebi.

— Platí to pro všechny lidi, ale nejvíc pro farmáře, na které dotírá příroda: musí se dbát o to, aby se lidé na vsi nesežrali! Víte? —

Vypravoval potom o jedné vlastnosti kanadských lidí: jsou snášenliví, rádi spolupracují mezi sebou. Ukáže-li se někdy mezi nimi úředník z ministerstva zemědělství, ze státní výzkumné farmy nebo ze zemědělské školy, o němž vědí, že je odborník a myslí to s farmáři dobře, vítají ho rádi. Důvěřují mu. Je jejich mužem, kamarádem. Jsou mu věrní a sobě právě tak, jak jen Kanadčan dovede být věrným. Na vsi nebývají hádky a zbytečné spory.

Pan Berthier se zasmál:

To máte na příklad s volbou starosty. —

Zajímalo nás to. Vypravoval:

— U nás nevolí starostu politické strany. To víte, voliči jsou, když se rozpálí pro svého člověka, jako ďábli. A to je velké trápení. My to děláme jinak. —

plava země, protnutá tu a tam plochami jezer; to se před námi rozkládala kanadská ornice, nepředstavitelná výrobní síla zdatného národa.

Profesor mluvil:

— Nejvíce bramborů se u nás pěstuje v hustě osídlených provinciích, v Ontariu a v Quebecu. Jak přibývá obyvatel, přibývá pomalu také plochy, věnované bramborům. Na příklad: v roce 1881 při počtu obyvatel asi 4 a půl milionu byla výměra bramborů 460.000 akrů, v roce 1921, kdy bylo už lidí přes deset milionů, byla tato plocha 570.000 akrů. Nepřibývá tedy bramborů tolik poměrně, jak přibývá lidí. Před padesáti roky jsme počítali na každých 9 obyvatel asi 1 akr brambor, nyní však stačí jeden akr pro 20 lidí. Ovšem je tu zvýšený výnos vlivem lepší techniky.

Řekli jsme:

— Patrně se také lidé nyní živí víc masem a méně brambory.

Zasmál se:

— Vzpomínáte na obědy v Montrealu?

Vzdychli jsme při té vzpomínce. Bývaly to věru znamenité obědy!

Profesor pokračoval:

— Je zde mnoho jiných příčin, na příklad specialisace v pěstování bramborů. Máme přímo mistry v tomto odvětví... Znají život bramborů jako svůj vlastní... A možná líp... Víme tedy docela přesně, kolik sníme v Kanadě této potraviny. Domácí spotřeba je vlastně pravidelná a tak si výrobu řídíme lehce.

Založil si ruce na zádech.

— Je jasné, že dbáme, aby sklizeň pro domácí potřebu nebyla vyšší než je třeba... Protože, když je sklizeň větší, klesnou rychle ceny. To potom všechny přebytky musíme uchovat do zásoby.

Řekl zadumaně:

— Člověk by to měl umět tak, aby nedovolil přírodě v určitém případě větší plodnost. Má se urodit tolik a tolik! A basta! Ani o cent víc!

Bylo to k smíchu.

Ale řekl vážně:

— To víte, vyvážet brambory příliš nemůžeme. Takže musíme být opatrní. Zatím to děláme tak, že vyvážíme brambory do jiných našich provincií, kde se jich pěstuje málo.

Bylo nám zřejmo, že pěstováním bramborů jen tam, kde se jim dobře daří, předchází Kanada hroucení cen a nerentabilnímu pěstování bramborů v polohách nepříznivých. Pochopili dobře, že brambory mají pěstovat jen odborníci v dobrých polohách, neboť se tím dociluje dvojího úspěchu: výnos je vyšší, zisk vyšší a nikde není potom pěstování brambor ztrátové. To lze ovšem uvést i o jiných plodinách. Věci se pak drží obchod, který se zabývá dovážením brambor z dobrých produkčních krajů do krajů pro brambory nevhodných, takže výkyvy v ceně jsou nepatrné. Nediktuje zde tedy vlastně obchod, nýbrž správná zemědělská výroba podle daných přírodních podmínek.

Profesor řekl:

— Vyplyvá z toho, že směřujeme záměrně k opačnému chápání věci. Dáváme brambory do nejvhodnějších oblastí, za druhé učíme farmáře nejmodernější technice v pěstování bramborů, neboť pouze

specialisovaný farmář může stále zlepšovat jakost, zvyšovat výnosy a tím snižovat výrobní náklady.

Zvolal:

— Tím se také bráníme proti světové konkurenci. Chápejte: dovoz bramborů by nebyl pro nás příjemným.

Z dalšího se ukázalo, že v Kanadě si to zařizují opatrně a používají vědeckých bádání odborníků v tak důležité věci, jako je vývoz a dovoz, velmi rádi. Plodiny, jež by Kanada z mezinárodních tržních důvodů nemohla vyvážet, pěstují jen v onom množství, jež si žádá domácí spotřeba, při čemž bedlivě sledují kupní sílu obyvatelstva. Stupňovanou specialisací pěstitelů zvyšují jakost produktů a hlavně snižují výrobní náklady, což podporuje v jisté souvislosti značně kupní sílu domácích spotřebitelů.

Pokud se týká vývozu, vysvitlo nám, že stavba obrovských skladištních sil, na příklad na pšenici, je součástí dobře promyšleného programu. Slovo „přebytek“ je časté slovo v řeči Kanady a síla jsou jedním z jeho hmatatelných výrazů. Mnohá města u řeky sv. Vavřince mají závratné stavby, do nich možno složit tisíce vagonů přebytků, jež čekají... Přebytek je totiž velmi vlivný činitel v cenách pšenice. V Kanadě se dobře pamatují na rok 1930, kdy světový přebytek spolu s přebytkem kanadské pšenice srazil ceny tak, že mnoho farmářů na světě bylo ožebračeno.

Vzpomněli jsme si na pana Berthiera, farmáře ve St. Johnu, který pravil:

— Víte, příroda si dbá sama na pořádek... Kdyby ji lidé poslouchali!

— Jak to myslíte, pane Berthiere?

Podíval se na nás trochu posměšně:

— Brambory se daří na jednom místě a pšenice na druhém. To se nemá míchat . . .

Pan Berthier myslel po farmářsku, pan profesor učeně. Ale oba to měli srovnáno po kanadsku.

Uvědomili jsme si, kam až může sahát geonomická výroba plodin a geonomicky zařízené chovatelství hospodářských zvířat, zejména, jestliže se při tom dbá, aby zemědělec byl ve svém oboru specialistou. Ukázalo se, že takto zařízená zemědělská výroba se nemůže tak snadno dostat do slepé uličky, kam ji obchod někdy tak rád tlačí.

10

Nyní, po válce, má také i blahobytná Kanada své těžkosti, jako je má každý stát. Z velké vojny se vrací mnoho vojáků, kteří hledají zaměstnání a protože prošli kus světa a mnoho zažili, nespokojí se patrně s čímkoli. Samotní farmáři se zabývají touto věcí, neboť demobilisovaní vojáci se zajímají také o hospodaření na farmách.

A z řečí farmářů jsme se dověděli, že to nebude tak jednoduché. Ba dokonce i literatura se zabývá touto věcí; také ve Spojených státech se o novém problému píše, na příklad v zajímavém spisku Nelsonově. Mnoho poznatků je cenných i pro nás, byť se tato otázka nás netýká v takových rozměrech.

Ukazuje se, že zemědělství není zrovna nejvhodnějším zaměstnáním pro vysloužilé vojáky.

Jeden farmář řekl:

— Prosím vás . . . Lidi pracujících na půdě ubývá . . . Dnes už tak honem někdo na zemědělství nenalítne . .

A Nelson sám udává, že v Kanadě pracovalo v roce 1900 asi 40% obyvatelstva na farmách, ale v roce 1943 kleslo toto číslo na 22%.

— To by nebylo to nejhorší, — řekl jistý farmář — že lidi na půdě ubývá. To je tím, že moderní rolník není nádiva . . . Pracuje pomocí strojů. Technika nám ušetřila spoustu dřiny. Tím vypadlo mnoho lidí ze zemědělství . . .

Řekli jsme, že jak půjde vývoj dál, lze očekávat v celém světě další pokles pracovníků na polích, neboť mechanisace zemědělské práce se nyní bude rozvíjet rychlým tempem.

— Je jasné, — pokračoval farmář, — že na farmy budou moci jít jen takoví vysloužilci, kteří mají trochu poněti o zemědělství. A těch bude málo.

Ukázalo se z další debaty, že lidé jsou velmi málo informováni o složitosti a náročnosti zemědělské práce.

— Ledajaký usmrkanec myslí, že farmařit je legrace, — řekl rozhořčeně farmář.

Rozčílil se:

— A zatím je to nejtěžší práce, jakou si umím představit. —

Shodli jsme se snadno v tom, že je to tvrdý oříšek. Farmář dokazoval, že příčina poměrné zaostalosti zemědělství oproti průmyslu je nedostatečný praktický výcvik rolníků.

— Každý, kdo chce farmařit, má vědět moc věci . . . — řekl farmář.

Nalil si moštu, vypil, mlaskl a spustil:

— Takový chytrák, který je buď líný, nebo nic neumí, si myslí, že bude farmařit . . . Napadne mu to v palici . . . Neuvažuje dál. Vidí ten člověk, že krávy

dojí a pole rodí, vidí to všechno v dolarech... Tak... Ale chybí mu to, co máme my, staří farmáři. —

Naznačoval, že jít v těchto dobách do zemědělství, je ošemetná věc. Farmářství je s hospodářského hlediska silně omezeno. Možnosti jsou mnohem menší než v jiných oborech.

Zvolal:

— A tím je to horší... Takový uchazeč o farmu musí vědět víc než si myslí. Nejdřív projít hospodářskou školu... A potom makat... A nebo obráceně... Musíte si pomyslit, že dělat nové rolníky není jednoduché. A někdo musí mít za to odpovědnost... Takovým lidem se musí pomáhat, když už se do toho chtějí dát.

Vzpomněli jsme si na úvahy Američana Nelsona, který je přesvědčen, že takovou věcí by se měla zabývat Společnost pro národní plánování. Noví farmáři by měli být příslušně poučováni. Měla by být vypracována zvláštní nová politika, která by se podrobně zabývala novými zájemci o farmaření. Nejedná se totiž jen o to, že noví zemědělci budou těžce zápasit ve svém novém hospodářství. Silný a rozumný jedinec si brzy pomůže a vesnice starých usedlíků mu jistě také vyjde vstříc. Ale je zde mnoho dalšího.

Na příklad, jak se vyjádřil farmář:

— Jakmile bude poptávka po nových farmách, stoupne okamžitě cena půdy.

— A to si nepřejete, samozřejmě — řekli jsme opatrně.

— Dovolte! Jako byste si dělali blázný...

Vybuchl znovu:

— Jako byste si dělali blázný...

Řekl, že v tom si nikdo neví rady. Bude nutno něco učinit, aby cena půdy zůstala jako je. Ale jak?

Mínění odborníků je takové, že nové zájemce o půdu nutno rozdělit na skupiny: podle odborného vzdělání, schopností, zkušeností, podle kapitálu, který si mohou přinést na farmu, podle toho, chtějí-li sami pracovat fyzicky na farmě, nebo ji jen řídit a podobně. Tím se omezí příliv zájemců o nové statky a nakonec půjdou na farmy jen k tomu vhodní lidé. Je nutno vůbec vypracovat velký generální program celé této věci. Mělo by se dokonce uvažovat o zvláštním pojištění starých, vysloužilých zemědělců, aby učinili místo novým, mladým silám.

— Nemám to v hlavě všechno srovnáno, — řekl farmář. — Je to zatráchtílá věc, pouštět každého, komu napadne, na farmu. — Poškrábal se v hustém strnisku na bradě:

— Moc takových lidí přijde do úzkých. To máte třeba i s takovou věcí... Dáte těm novopečeným sedlákům celou uzavřenou obec... Samí nováčci... Budou mít ženské, které svedou akorát omeletu. Že ano... A co potom...? Takovým může pomáhat sám Pánbůh s čertem vespolek...

Vykřikl:

— A udělat se to musí. To je jasné... Vyhráli válku, mládenci. Chápete... Musí se jim dát práce. Postavit je doma na nohy.

Řekl zadumaně:

— Najít někoho, kdo by tomu uhodil na hlavičku! Američan Nelson uveřejnil něco takového, co žádal kanadský farmář. Doporučil, aby část nových zájemců o farmaření byla nejdříve poslána na hospodářské školy a na praxi. Jiní, aspoň trochu pokročili, aby byli soustavně informováni a poučováni o zemědělských pracích. V krajích, kde se budou usídlovat noví zemědělci, by měly být zřízeny zvláštní poradní sbory slo-

žené z odborníků. Zvláštní služba by pečovala pomocí časopisů a tiskových zpráv o zájmy nových farmářů. Jisté skupiny zájemců by si měly farmy pouze pronajmout, aby neinvestovaly ušetřený kapitál do podniku, o němž se jednou přesvědčí, že nemůže být místem jejich trvalého zaměstnání. Tato nová politika osídlování by měla pracovat také pomocí úvěru, zá-půjček, které by trvaly 40 let a měly příznivou úrokovou míru do 3%. Byly by povolovány zvláštní půjčky pro zakoupení půdy a jiné, t. zv. rehabilitační zá-půjčky, pro nákup osiva, zařízení a potřeb pro vedení farmy.

Farmář o tom všem nevěděl. Ale zkoumal stále východisko po svém způsobu.

Řekl:

— Víte, nejdůležitější věc je tuhle... Ukázal při tom na prsa, kde tluče srdce.

— Aby byl člověk zrovna zamilován do půdy nemyslim... To zatěžuje... Ale víte, musíte mít přece jen rád venkovský život... Co je to platné! Koho to táhne do města, ten... Však víte... Bude fňukat... Dnes není po ruce lékař, zítra si vzpomene, že měl v městě plyn. Panička škrtila zápalku a vajíčko se smažilo o sto pryč... Tramvaje nás na pole ještě nevozí. Stáj páchne, s tím se nedá dělat nic...

Farmář dovozoval, že stát by měl být velmi opatrný. Na farmy by měl posílat jenom lidi, kteří stojí skutečně o to, žít na vsi.

— Na farmu nesmí přijít ani takový přelétavý mol, ani nějaký tvrdohlavý kozel, — řekl vážně farmář.

I když to bylo řečeno poněkud komicky, mělo to ryzí jádro pravdy. Bylo nám jasno, že všechny vedlejší zákroky, konané organisovaně podle zásad nové poli-

1

tiky, se nevyrovnají zápalu, který se drží člověka, vstupujícího do nového povolání.

A farmář k tomu dodal:

— Mělo by se začít s pořádnou výchovou... Ukázat každému, že farmář není žádný budižkničemu... To, co děláme na polích je vážná věc. Každý národ by měl být hrdý na své farmáře. Učit lidi, aby to chápali... —

Ten člověk v modrém pracovním hábitě nebyl z oněch kanadských farmářů, kteří proměnili své dvorce v továrničky na pšenici. Byl to prostý rolník, tak trochu podobný našim zemědělcům. Uvážlivý, pomalý v myšlení, jen pomaloučku vstupující na cestu prudké mechanisace zemědělské práce.

Věděli jsme, že v tom nejdůležitějším má pravdu. Ale život se v těchto dnech řítí a převrací mnoho naruby. Je nutno vychovávat, ale je nutno rychle jednat. Vzpomínali jsme na osídlování našeho pohraničí. Ovšem, náš nový zemědělec musí mít rád venkovský život! A pro naši generaci je nutno, abychom mu ten život zpříjemnili. Dokážeme-li to, o čemž nepochybujeme, bude vše v pořádku.

11

Obchodní zisk, plynoucí ze zemědělské produkce, jest v Kanadě hybnou silou, nutící odborníky jak k zvyšování mechanisace zemědělské práce, tak k studiím správo vědným. Je zajímavé, že výzkumnické poznatky, tak hojně a tak bedlivě sledované farmáři, jsou doprovázeny neméně odpovědnými studiemi ekonomickými a je to v Kanadě celá rodina specialistů,

kteřá bdí jak nad stupňováním výkonu farmářů, tak nad zužitkováním vyrobených potravin a surovin.

V tom směru jsme zjistili skutečnou spolupráci. Poznali jsme, že sebelepší výroba technická nemůže být přiměřeně rentabilní a nemůže přinést farmářům a státu správný užitek, jestliže není současně zhodnocena národohospodářsky. V jednom z minulých článků již byla zmínka o souvislosti této práce při pěstování bramborů. Že je tomu tak i v produkci jiných plodin, zejména pšenice, je jisto.

Pan profesor Lattimer na MacDonaldově hospodářské koleji je známý propagátor této spolupráce. Bylo možno právě v řeči s ním se přesvědčit, jak kanadská farma a její práce je posuzována a téměř hlídána, aby se v ničem nedopustila chyby, aby na příklad nevyráběla víc vepřů než je třeba.

Napsal doslova ve svém pojednání:

— Snadnost a rychlost, které umožňují stoupání nebo pokles nabídky vepřů v porovnání s jinými výrobky živočišnými, určují definitivní a poměrně krátké období produkce vepřů. —

Byly z toho zajímavé vývody, dostatečně poučné pro naše československé poměry a jistě podnětné.

Ukázalo se, že o produkci masa rozhoduje spotřeba obyvatel, spojená s okamžitou kupní silou. Ale i v dobách největší krise, která zasáhla Kanadu v roce 1932, byl pokles poměrně malý, neboť spotřeba masa hovězího a vepřového poklesla jen o 4,10%. A ceny masa? Jsou tak rozhodující pro Kanadana, tak milujícího masitou stravu, ovšem s hojným zeleninovým doplňkem? Dověděli jsme se, že v letech, kdy řezníci prodávali za nejvyšší ceny, konsum poklesl nepatrně

a nestoupí nijak zvlášť v době, kdy maso bylo velmi laciné.

Největší produkci prasat máme nyní v provincii Ontario a Alberta — řekl pan profesor.

— Chovy se tedy soustřeďují do určitých oblastí? —

Odpověděl:

— Je to naše specialisace. Má to svůj význam, neboť můžeme vepře vykrmovat nejmodernějšími metodami a ve velkém. Krmíme buď po dánském způsobu nebo zužitkováváme prostřednictvím výkrmu krmné obilí. A určujeme si tak množství výroby.

Upozorňoval, že v chovu vepřů musí býti jistá pružnost. Výkrm musí být uváděn v soulad s cenami obilí, platnými v tom kterém období. Nabídková cena vepřů nesmí příliš kolísat, neboť velké výkyvy jsou vždy pro farmáře škodlivé.

Řekl:

— S jistého hlediska je vepř vlastně stroj, který výborně zužitkovává krmivo. A proto ty dvě věci spolu souvisejí. Nabídková cena vepřů musí odpovídat ceně krmiv.

Tázali jsme se, čím nejčastěji vykrmují vepře v Kanadě. Pan profesor totiž ve své publikaci stále zdůrazňuje velký vliv krmiva na ceny vepřů.

Odpověděl:

— Nejdůležitější naše krmivo je ječmen. To je pro Kanadu! Však jste okusili...

Není dobré vzněcovat čtenáře popisy kanadských večerí, při nichž vepřové, dobře prorostlé, mladé a lahodné jako mandle, uložené ve věnci salátů všech barev, pokryté do poloviny řízky opečených brambůrků, jest báječnou pochoutkou.

Přikývli jsme proto, olízli rty a čekali na další. Pan profesor pokračoval:

— Musíme si vždy stanovit poměr ceny ječmene a vepřů, a to průměrně pro celou Kanadu, stejně jako pro Ontario a Albertu. Stoupá-li cena ječmene, klesá produkce vepřů. Porovnáme cenu a každý farmář si podle toho upravuje výkrm.

Bylo zřejmo, že farmáři počítají. Začínají u krmi-va, v kanadském případě u ječmene. To je počátek kalkulací, podle toho se uvažuje: Mám mít víc prasnic nebo snížit jejich počet? A také skutečně v době zvýšených cen ječmene farmáři chovali méně prasnic a rozšířili chovy a výkrmy až v době, kdy ječmen poklesl. Sotva se ukáže nižší cena ječmene, ukáže se zároveň hbitost kanadských farmářů. Začnou ihned s rozšířeným výkrmem, aby využili vhodné doby.

Tento zjev je zejména patrný v obilnářských provinciích.

Ptali jsme se na vývoz do ciziny.

Dověděli jsme se, že vývoz je možný v době, kdy je poměrně nízká cena vepřového. To bývá tenkrát, kdy z jiných důvodů se zvýší produkce hovězího, kterého je hojnost. Působí to na snížení ceny vepřů. Správcové dokazují, že je tu třeba regulovat domácí spotřebu vepřů, pokud možno ji standartisovat. aby bylo možno bezpečněji určovat množství pro vývoz. Kanada je jista, že v budoucnu bude vývoz vepřů přesněji určen a státy, které dovážejí vepře z Kanady, budou tak činit stále, pokud budou mít své pravidelné množství každoročně zajištěno. Podle úvah, jež pan profesor uveřejnil ve svém spisku, by se na příklad Anglie obešla bez kanadských vepřů, ale je

ochotna je odebirat, jestliže bude mít záruku, že tato dodávka bude pravidelná a nebude kolísat.

Vyplývá z toho, že leckterý stát by se zavázal odbírat cizí výrobky, kdyby měl zabezpečenu jejich pravidelnou dodávku.

Pan profesor řekl:

— Je jasno, že musíme k tomu cíli vše zařídit. Poměr cen vepřů se mění podle ceny ječmene. Jsou ovšem ještě i jiní činitelé... Je tu ještě také pšenice... Její zvýšená cena snižuje zájem o pěstování ječmene.... A jiné věci.

Řekl:

— Domácí spotřeba, to, co člověk si doma sní, je velká věc... Jako na příklad máslo..

Také zajímavá věc. V Kanadě pečlivě sledují, kolik se spotřebuje doma másla. Zjistili, že patrně už dosáhli vrcholu, Kanadané už nemohou spotřebovat víc másla. Máslo je ostatně v Kanadě k snídani, k obědu, k večeři. Je tu vydatný dovoz másla novozélandského. Za všech okolností je však nutno udržet zájem kanadského člověka o hojné požívání másla. Hledají se potřebná opatření a dovozuje se, že i pokles cen bude uznán, jen aby se nynější spotřeba udržela.

V zásadě nám bylo zřejmo, že v Kanadě se jedná především o dobré nasycení obyvatelstva. Jedná se dále o dobrý zisk ze zemědělství a potravinářského průmyslu. K tomu cíli se spojuje úsilí techniků, kteří vyrábějí stále lepší a výkonnější stroje, stejně jako práce ekonomů. Farmáři sledují jejich práci bedlivě, protože nemají chuť podnikat něco, co se nevyplácí. Jsou ochotni změnit okamžité směr výroby, jestliže toho vyžaduje rentabilita.

Našim rolníkům je také třeba takové pružnosti. Výrobní odvětví nesmí ustrnout a nesmí se vyrábět jen z pouhé tvrdohlavosti i za cenu ztrát. Přitom je nutno sledovat všechny souvislosti: ceny produktů navzájem nejvíce! Je zřejmo, že všude se stává zemědělství stále složitějším.

A je také zřejmo, že úspěch za těchto okolností není laciný. Nestací už jen si sednout na mez a dát hlavu do dlani.

12

Pozoruhodnosti, která vzbudila náš živý zájem, jest kanadské zemědělské výzkumnictví.

Přišli jsme do Kanady z Československa, kde jest zemědělské výzkumnictví dobře organisováno a má, díky své pilné práci, dobré výsledky. Měli jsme zato, že nemůžeme toho mnoho nového vidět v zemi, kde jsou obrovské rozlohy dosud neobdělané půdy, kde miliony hektarů leží, aniž by rodily něco jiného než lesíky a divoké traviny a kde konečně farmáři mají mnohé už lépe zařízeno než u nás. Viděli jsme však právě na farmách, že to bylo výzkumnictví, které do hospodářství vneslo pokrok. Farmáři sami se zmiňovali o práci výzkumníků s velkým uznáním.

Jeden řekl:

— Výzkumníci nalévají do nás opravdovou životní sílu. —

Farmáři vědí, že výzkumníci mají v Kanadě pernou práci. Je to země, která má divoké počasí: horký den je třeba vystřídán mrazem; to potom má zemědělství značné potíže a kdyby se nebyla dala do práce

věda, neměl by kanadský farmář valných možností, aby s úspěchem vyhrával svůj boj nad přírodou.

Bylo to kanadské výzkumnictví, které vytvořilo nejslavnější pšenici světa. Výzkumníci zahájili trudný boj proti severním větrům právě pšenici: vybírali, byli nesmírně trpělivi, vybírali stále tvrdší pšenici. Zušlechtili odrůdy, které zrají o deset dní dříve než staré domácí druhy. Pouze pšenice Marquis pomohla Kanadě o sto milionů dolarů ročně.

— Výzkumníci nejsou k zaplacení — řekl jistý farmář, — radil bych vám, pánové, abyste se jeli podívat, jak pracují.

Jeli jsme. Zvědavost nás donutila, že jsme jeli pěkných pár set kilometrů, abychom spatřili státní výzkumnou farmu. Nalezli jsme ji nedaleko města Ottawy, blízko krásné asfaltové silnice. Ale tato silnice nevedla jen pouze podél farmy. Zahýbala přímo do výzkumného objektu. Dětila se tam na odbočky: ústily potom každá u jednotlivého výzkumného oddělení.

Na státní farmě jsme byli, díky ministerstvu zemědělství, již očekávání. Uvítal nás vlídně ředitel, pan Archibald, jeden ze slavných mužů kanadské zemědělské vědy. Farma má úřední název: Experimental Farms Service, Departement of Agriculture, Ottawa.

Tento název není planý. Státní výzkumná farma je hodna svého jména. Koná nesčetné, zajímavé a pro hospodářství Kanady důležité výzkumy. Shledali jsme, že věda má zde všechny předpoklady pro plný rozvoj; tato kanadská věda není jen pro vědu, ale každý čin každého výzkumníka směřuje především k praktickým důsledkům.

Pan Archibald nás upozornil, že zemědělství je kruh, v němž každý článek je pevně spojen s druhým. Nelze oddělit stáj od píce. Ovocnictví není možné bez konzervace. Chov drůbeže předpokládá dokonalé výzkumy v mrazárnách. Hnojení pšenice končí až ve mlýně a podle této zásady vystavěli ottawskou farmu a podle těchto myšlenek se řídí výzkumy každého člověka na objektu, který spravuje pan Archibald.

Vystavěli pavilony důmyslně zařízené, umístili je do obrovského parku, obklopeného polnostmi, sady, lukami a pastvinami.

Divili se našim názorům o výzkumnictví, soustředěném do velké centrální budovy v městě. Prohlásili, že výzkumník musí žít uprostřed toho, co studuje, musí to vidět od rána do večera a také i v noci. Moderní badatel musí stále zkoumat zákonitost přírody.

— To, že je někdo specialista, neznamená, že nesmí vidět nic jiného než výlučně předmět svého studia. Pracujeme společně na společné věci. Jeden problém luští řada příbuzných specialistů. — řekl pan ředitel.

Viděli jsme to a trochu se nám zamlžilo před očima. Stáli jsme ve výzkumnické stáji. Její vedoucí znal každou krávu do bůhví kolikátého kolena. Znal nazpaměť dojivost každé dojnice, věděl přesně, kolik která dojnice spotřebuje potravy, odpovídal z hlavy na každou otázku.

Stáj byla bez přehánění vzorná. Krávy ve výborné zevní i vnitřní kondici. Čisto jako v saloně. Všechny krávy měly vysokou dojivost: 6—12.000 l průměr. Býci, vychovaní vědou, jsou základem kanadských chovů. Farmáři nekupují chovná zvířata na nějakých trzích. Jdou přímo do státní farmy.

Vyhrkli jsme:

— Povídejte! —

Budete se, protože jste z jiného světa, možná smát, — řekl p. Berthier. — U nás? Ve St. Johnu? To máte tak... Několik lidí ze vsi si dá do novin inserát: Já, ten a ten, jsem takový a takový člověk, rozumím tomu a tomu, chci udělat pro vesnici to a to. Lidičky, zvolte mě! —

Pan Berthier se na nás podíval zkoumavě. Nesmáli jsme se. Zhlédli jsme na okamžik velké zrcadlo a v něm odraz obecních voleb v čl. vesnici před válkou. To stačilo, aby člověk zůstal vážným.

Pan Berthier to přijal s uspokojením a řekl:

— Jednoho z nich potom zvolíme. Zapije se to a máte pokoj. Za rok se to opakuje. A potom: naše ves je malá a tak se dostane na každého kdo má něco v hlavě. —

Zasmáli jsme se až teď a pan Berthier s námi. Řekli jsme potom:

— Z toho plyne, že si všichni vzájemně pomáháte... —

— Tohle děláme s velkou chutí, — zvolal pan Berthier. — Víte, jak je to s družstevní myšlenkou u nás... To jsem vám už povídal. Družstvo je u nás už pořádně silný strom... A to je nějaké dílo v životě člověka vypěstovat krásný strom... Víte, květ, úroda... A sousedská pomoc? Vždy, pánové, všude, holénkové! Tolik víme, že nějaký ten soukromý zájem musí být obětován zájmu nás všech... To nás drží krásně nad vodou. Jsme všichni farmáři, občany St. Johnu a také jsme všichni Kanadany! V tom jsme, pánové, všichni horlivci. To se člověk zrovna předhání sloužit své zemi. Člověk si musí umět před-

stavit tu krásu skrytou v té malé větičce: sousedská výpomoc! —

Na chvíli se odmlčel a řekl tichým hlasem:

— A pak! Máme v sobě trochu pionýrského ducha! —

Měl při tom ve tváři hrdý výraz. Bylo zřejmo, že nám hodlá svěřit důležitou věc. Pobidli jsme ho zvoláním:

— Co tím myslíte? —

Rozpřáhl paže:

— Co tím myslím? Pánové... Pionýrský duch? Velké slovo! To je to, co sedláka naučí víc než všechny školy... Věřte tomu! To totiž, takový člověk, hrozně rychle pokračuje. Co je staré, nehodí se, pryč s tím. Seknu s tím do kouta... Naučím se novým věcem. Nejsem haštoš v poli, oklovaný vranami... Neříkám, že to udělám ihned. Chvilku to trvá, pravda. Člověk se nemusí hned splašit... Ale jednoho dne vás to vezme, něco se ve vás vzbouří, rozpění se ve vás krev a to potom je s každou práchnivinou amen... Řekli třeba před časem, že nám běhají po farmách slepice tak dobré pro cirkus... Člověka to namichlo. Máte prý všechny barvy světa, všechny rasy, nic vám to nenese a pytel zrní je každý den prázdný. Mluvili o čistokrevných rasách: plymoutky, islandky... A pořádné drůbežárny, žádné zavšivené kutlochy... Řekli: neuděláte-li to, jste staří blázni ve St. Johnu. Nu což? Dali jsme hlavy dohromady... Ten chlapík výzkumník byl trochu drsný, ale my nejsme o nic lepší. Podívali jsme se na státní farmu. A potom jsme to udělali ve St. Johnu... —

Mávl rukou:

— Pojdte se podívat. —

Sli jsme, panimáma Berthierová s námi. Viděli jsme: drůbežárnu s velkými okny, sucho, teplo, čisto. Krmítka, napáječky, vše jednoduché, prosté, levné. Hejna krásných slepic. Sedmiměsíční slepičky ve váze až 3 kg. Pani Berthierová nám šeptala: Starej to ani akorát neví. Nesou po dvou stech, každá, jak je vidíte. Víc se vydělá ovšem na kuřatech... —

Viděli jsme v duchu stovky restaurací ve velkoměstě Montrealu s nápisy: Jsme mistři v úpravě kuřátek. Smažíme na rožni. Naše kuřata jsou z družstevních farem.

Pan Berthier řekl:

— To je ono, dělejte jak dělejte: sousedská pomoc, družstvo a pionýrský duch. —

Pcklepal nám na ramena:

— Někdo by to měl smíchat, udělat z toho velký vítr, který by profoukal všechny sedláky na světě. —

Zvolal:

— Potom by mčšťáci koukali, jaký je sedlák kabrák. —

Souhlasili jsme. A v duchu jsme si říkali: ono možná, někdo už ten velký vítr připravuje.

3

Kanadský farmář pan Berthier má kromě dobré výřečnosti také bystrý postřeh. Nevidí si jen, jak se říká, na špičku nosu, ale umí nalézat ve věcech a událostech souvislosti. Zajímáte-li se na příklad o rentabilitu jeho farmy, tváří se s počátku jako každý zemědělec: je trochu nedůvěřivý, přemýšlí, srovnává

si vaši otázku v hlavě a ku podivu často mu zhasíná dýmka, takže během řeči vyškrtá mnoho zápalek.

To je ovšem starý sedlácký trik a je moudré nehartusit na pana Berthiera. Že farma živí jeho rodinu dobře, ostatně víme. Stačí se podívat po domácnosti. Ncuze zde není hostem!

— Víte, — praví rozvážně farmář, — v tom má prsty tak trochu obec. Celý St. John...

Překvapí nás to:

— Obec? —

— Arci, — usmívá se pan Berthier, — je třeba vidět věci jak jsou. Kdyby tohle každý věděl... Chápejte, člověk farmaři podle toho, v jaké je obci. A St. John je obec udělaná důkladně. Ve St. Johnu se hospodaření vyplácí. —

Díváme se oknem na St. John. V té vsi není nic tak zvláštního: dřevěné domky, čisté a úhledné, dvorky, zahrádky. Nemáme patrně dost představivosti, abychom hned pochopili myšlenku pana Berthiera.

— V tom to ovšem není, — usmívá se farmář.

Zamrká očima:

— Víte, povrch věcí říká málo. Člověk musí vidět dál. Řekněme: vy se ptáte, zda se mně vyplácí hospodařit, já říkám ano, vy se ptáte, jak to dělám... Odpovídám: s tím má co dělat obec... —

Otvíráme trochu ústa. Divíme se. Proč má stále tu obec?

Pokračuje:

— Vypravoval jsem vám už o našem družstevnictví. A že jsme také trochu pionýry, to víte... Ale obec, pánové? Podívejte se: nejlepší stroje, hnojiva, semena, vědecké výzkumy... Co byste s tím dokázali, kdybyste k tomu neměli správnou obec? —

Divá se na nás výstražně. Vraštíme čela. Trochu nám svítá.

Pan Berthier nám pak dlouho povídal o zajímavé věci: o vlastnostech různých obcí. Vesnice není jen tolik a tolik domovních čísel, taková a taková výměra katastru, dobrá či špatná silnice, škola a kostel. Pan Berthier vidí víc a jeho pohled je dobrý. Obec je mu především společenstvím lidí. Obec tvoří mužové, ženy a děti. A podle toho jací jsou obyvatelé vsi, taková je obec, takový je blahobyt nebo bída všech. A z toho souhrnu vyplývá potom velká věc: síla obce.

Řekl:

— Jsou vesnice slabé... churavé. Lidé jsou tam buď tiší jako pěna nebo zuřiví, zlostní... Takové obce jen vzdychají, hořekují. To přece znáte... Takovou vesnici drží ve spárech nemohoucnost... Ti chudáci jen klekají před Pánembohem a prosí nebesa o pomoc. Bída v chalupách, hlad a trápení ve stájích... Všichni vzdychají nebo nadávají... Když se jim to hodí, obviňují stát, ministry, vládu, úřady... A při tom odhánějí pokrok od svých prahů jako mor... To znáte! Čekají na podpory, dary, dlaň stále jako lopata... Ano, pánové, byl jsem kousek ve světě, viděl jsem to... —

Vyjasňuje se nám. Pan Berthier mluví o jakémsi duchu obce. O tom, co drží vesnici buď v bídě nebo ve spokojenosti.

Mluví velmi hlasitě:

— Do takové vesnice může přijít s družstevní myšlenkou a s traktorem leda blázen... Na takové věci musí být kloudná obec. Že ano... Obec? Pánové! To není maličkost. Z obcí je stát... To něco ří-

ká... Obec musí být silná, řekněme jako dobrý býk... Ale býk dobré krve, vychovaný, silák, ale žádný zavilý darebák... Silný, až z něho jde strach, ale z očí mu hledí moudrost. Odpusťte... Mluvím jako farmář... Nejsem profesor. — Rozuměli jsme. Ukázalo se to jednoduché. Měli jsme přesto mnoho otázek.

Pan Berthier zrovna hořel touhou říci nám vše pěkně zřetelně. Řekl, že obec se skládá z farmářů a na nich vše záleží. Všichni mají držet pohromadě, rozumět si, táhnout za jeden provaz! V městě se to tak nepozná. Ale na vesnici? Bez dobré vůle jednoho k druhému nesvedou sedláci nic. Mají to trochu horší než měšťáci. Příroda sedlákově nedaruje nic a je stále připravena ho pozlobit. I když se to s přírodou umí, nemá člověk nikdy jistotu... A proto ta potřeba soudržnosti... Oni ve St. Johnu tohle vědí. Děti se s tím rodí... St. John je silná obec, ač má jen padesát čísel... A tahle síla pramení jen a jen ze společné kázně. To je ta studánka úspěchu... U nich, ve St. Johnu, by se každý styděl být hrubiánem, závistníkem, chamtivcem, slabochem... Ať přijde do St. Johnu jakákoli nová věc, celá obec se dá dohromady. Všechno se pečlivě uváží než se vyřkne: ano nebo ne... Oni se už dávno odvykli smát se dobrým nápadům. A kdo přijde s dobrou věcí, je vážený člověk.

Pan Berthier odložil dýmku:

— Obecní oči, pánové. Přijít před obec se špinavým klepem, s nějakým podfukem? Vysmívat se člověku, který si razí cestu...? Dobrá, řekne se leda-co... Každý může mít svůj názor. Ale měl by to špatné u nás, kdo by chtěl mít zlou vůli... Kdo by, protože je paličák, nepustil na dvorek dobrý nápad.

Starosta, který by postavil okolo obce přehradu? Jsou na světě obce, kde se lidé soudí o mez, o slepici... Ti by měli přijít do St. Johnu! —

A pak nechal řeči. Kouřil a kouřil. Nám to ostatně stačilo. Uvažovali jsme. Bylo o čem přemýšlet. Věru, dobré živobytí rolnické rodiny nezávisí jen a jen od výměry polí a luk. Ani od úrodnosti ornice nebo počasí. To není ještě všechno.

— Silná, zdravá obec, — řekl nám do těch úvah tiše pan Berthier.

Ano. Příčiny spokojeného života na vsi jsou hlubší. Společenství rozumných lidí, zemědělců dobré vůle, mužů schopných se dokonce zastydět za nepořádek na dvoře, za hulvátské slovo, společenství uvážlivých, zdvořilých a vlídných lidí, to je myšlenka pana Berthiera. Ve St. Johnu nad řekou sv. Vavřince, daleko v Kanadě, jsme spatřili farmáře, kteří mají úctu jeden ke druhému... Viděli jsme je jít společně za společným cílem a tím jim bylo vybudování obce. Chodili jsme po St. Johnu a hovořili s farmáři; byli slušní, zdvořilí, přátelští. Shledali jsme, že pro ně není obec prázdným pojmem. A domkem starosty, v němž se ukládají pokuty a vyplňují dobytčí pasy...

Lidé ve St. Johnu jsou spjati společnou a dobrou vůlí k pokojnému životu.

4

Při hovoru s panem Berthierem, farmářem v St. Johnu, jsme vyzvíдали, jaký je v Kanadě poměr mezi městy a venkovem. Je to stará otázka, která zejména právě v naší době volá po řešení v celém světě.

Je jisto, že země, které tuto věc vyřeší kladně, budou ušetřeny mnohých nesnází při budování státu. Ale tam, kde města a venkov budou žít dále v tom zvláštním napětí, nebude klidu tak nutného pro dobrou práci.

Dotkli jsme se pana Berthiera zřejmě v bolavém místě. Poněkud znervosněl, byl v rozpacích a nevěděl, jak do toho. Věděli jsme, že o této věci už také uvažoval a že má své názory. Ale patrně neměl chuti o tom hovořit. Konec konců jsme přece jen cizinci!

Přece však se pomaloučku dostával do řeči. Hovořil pomalu, vybíral pečlivě každé slovo:

— Ono je to velká nesnáz... Ostatně, v Evropě to nebude lepší.

Připili jsme si whisky. Řekli jsme:

— Začínáme to měnit...

— Venkov a město, — řekl pan Berthier, — zatrolená věc. Složitá... To dá lidem ještě mnoho práce.

Napil se, zapálil si, trochu si vzdychl a řekl:

— V Kanadě je dvanáct milionů lidí... Že ano. Je to na tak velkou zemi jen hrstka. A přitom, však už víte něco o Kanadě... Venku je nás málo. Většina lidí žije v městech. Jen v Montrealu, jak říkají, bude za několik let půldruhého milionu obyvatel. A jsou tu jiná města: Toronto, Ottawa, Quebec. A další vzrůstají. V tom je ta naše potíž. Celé to trápení... Z toho můžete vidět všechno.

Bylo zřejmo, že za takových okolností pan Berthier neví sám dobře, jak a co.

Pohnul se na židli:

— Co vám mám, pánové, povídat... Dvě třetiny Kanadčanů bydlí v několika městech.

A zase se odmlčel. Chápali jsme to. S tohoto hlediška nabývá řešení problému velkých rozměrů. Pan Berthier dobře věděl, že Kanada bude mít s touto věcí starosti. A pan Berthier je vlastenec. Mluví rád jen o věcech, jimiž se může pochlubit.

Ale nutili jsme ho všelijak.

Mávl rukou:

— Víte, život v našich městech je velmi pohodlný. A to potom je těžké...

Vzpomínali jsme. Měl pravdu. Kanadská města jsou věru vystavěna k příjemnému životu. Aspoň po materiální stránce. Lidé tam mají vše, nač si vzpomenu. Mají, co hrdlo ráčí. Aspoň na oko. Nádherné ulice, přeplněné skvělými obchody, lákadlo vedle lákadla; zboží všeho druhu; noc se tam proměňuje v den, neboť elektrické světlo je velmi laciné; v jednu hodinu v noci je v Montrealu jako u nás v poledne. Biografie hrají od dvanácté hodiny bez přestávky. Tisíce nádherných aut. Bezpočtu taxíků, jezdicích jako blesk. Báječné hotely, tance, hostiny, stoly, prohýbající se vybranými jídly. Krásné ženy, luxus, horečné tempo...

A pan Berthier pokračuje:

— Naši lidé se tam táhnou jako jepice. Inu jo... Můj syn! Byl zrovna nemocný touhou po městě... Co jsem měl dělat? Koupil jsem mu radio... automobil. Obec dala hlavy dohromady. Řekli: něco se musí začít dělat. Zařídili sportovní klub. Koupili jsme mládencům všechno. Mají ten svůj hockey, jsou jako čerti... Víte, léčíme to, jak můžeme. Dcerka má klavír. Děláme ve St. Johnu všechno. Dotáhli jsme sem kdeco...

— A je to lepší? — Viseli jsme mu tou otázkou zrovna na rtech.

Zachmuřil se:

— To nemůže být hned... Město je velké dráždidlo. Táhne to venkovany jako magnet železné pily. Vykládat mladým, že život uprostřed přírody je krásnější než celý ten montrealský asfalt? To nevede k ničemu... Mají to za hloupou bajku. To jsou jim řeči k smíchu... Orat, sít a sklízet, to není pro ně... Zejména dřív, dokud jsme neměli družstvo, stroje, dokud jsme dřeli jako koně... To bylo nadávání! Utíkali rovnou přes ploty, mizeli jako pára.

Zasmužil se, sklonil hlavu na prsa:

— A kolik jich tam zašlo... Tuberkulosa! Syfilis! Dřina v továrnách! Štvali se za dolarem jako pomínutí. To je ono, dolar, co je žene... To v městech je všechno. Neříkám, že farmář nestojí o peníze. To bych lhal... Ale co dělají v městech, je silný tabák. Jed... Lidi tam umírají příliš brzy. V padesáti letech je měšťák opotřebovaný jako starý hrnec... Kopnou do něho, šup s ním na smetiště. Tak je to.

Nemají to tedy, řekli jsme si, o nic v Kanadě lepší než jinde.

Pan Berthier začínal být v ráži. Mluvil:

— To mladým vykládat je jako házet hrachem na zeď. To si jenom vyléváte žluč... Na to se musí jinak.

Ted' nás zvědavost přímo posedla.

Nenechal nás dlouho čekat. Zapomněl na všechno, i na to, že mluví k cizincům. Byl v úloze reformátora a v tom byl pan Berthier nadšencem. Řekl, že to v Kanadě, co se týká měst a venkova, není v pořádku. Ovšem, i to přijde na řadu. Ted' byla válka,

Kanada měla jiné starosti. To přece pánové chápou. Byly to těžké miliardy, které Kanada obětovala sobě národů. Ale co je hlavní chyba? A to jistě platí pro celý svět. Lidé v městech nechápou vesnici. A sedláci, zejména ti starší a zaostali, se brání pokroku, jsou pyšní, hrdí, tvrdohlaví... Tu věc musí vzít do rukou vláda. A také už ji bere, už to začíná. Družstva, stroje, elektrické světlo, radio, lidské bydlení, asfaltka napříč dědinou, automobily, laciný benzin. To je politika! Udělat to tak, aby farmáři měli na vsi pohodlí z práce, aby měli radost... Aby museli přestat nadávat před dětmi na selskou dřinu...

— Jsem Francouz. Víím, jak a co... Na vesnici může být také kus města! Ale s té lepší stránky. Vííte, ten lepší kousek! Vííte přece, co je třeba... Mít svou chalupu, moci se o ni opřít zády, dýmku v ústech, pěkně večer po práci, dívat se do kraje. U všech svatých... To je to, co máme na vsi. To potřebuje lidská duše. A to ostatní? To, co mají v městech? To se dá zařídit jako nic. Vláda se musí do toho opřít, my pomáhat ze všech sil. Jen chtít... Není to přece žádný zázrak, co mají v městech. Vymyslili si to také jenom lidé... Biograf? Bude ve St. Johnu, proč by nebyl? A bůhví co dál... To se rozumí, jsou tu také školy, výchova, ale to je program, který musíme pochopit všichni: my na vsi a cni v městech! I oni potřebují výchovu, nejenom my...

Byl to poučný hovor. Říkal nám pak ještě pan Berthier, že farmářům se vychází všemožně vstříc a oni to oplácejí dobrou vůlí. Zlepšení poměru mezi městem a venkovem a problém útěku vesničanů do měst se už řeší: podporuje se vydatně družstevnictví,

stavějí se dobré silnice, autobusové linky, automobily se cenově přizpůsobují, práce na vsi se pilně mechanizuje, zakládají se sportovní kluby rolnické mládeže, školy a výzkumnictví jsou stále v těsnějším styku s farmářem.

— Jde to, — řekl pan Berthier, — pomalu, ale ručím, že za krátký čas to bude v pořádku.

— V pořádku?

— Ovšem. Dostaneme se až tam, kam to musí přijít.

— Kam? — vyhrkl kdosi z nás.

— Kam?

Chvilí mlčel a pak řekl:

— Řekl bych to takto: bude to takové, že sedlák nebude muset závidět měšťákovi ani chlup!

Čtenář nechť sám posoudí, je-li pravdou, co řekl kanadský farmář pan Berthier.

5

Pan Berthier v kanadské vesničce St. John je tak pokrokový mužem, že je možno s ním mluvit také o zemědělské vědě a odborném vzdělání. Má na tyto věci své názory, často odlišné od mínění našich zemědělců. Mluvili jsme na příklad o skvělých výsledcích, docilených v pěstování slavné kanadské pšenice. A tu se ukázal pan Berthier v pravém světle.

Řekl:

— V naší provincii pšenice pěstujeme málo. Nehodí se sem právě... Pšeničným krajem je Ontario... Nemá smyslu pěstovat něco v kraji, kde pro to ne-

jsou předpoklady. To neděláme a nedělá to žádný rozumný farmář.

Řekl vážně:

— Přírodě se musí vyhovět...

V tom jsme viděli velkou moudrost. Pokyvovali jsme uznale hlavami.

Lichotilo mu to a zvolal:

— Říkám, příroda si nenechá poroučet. A kdo má otevřené oči, to vidí na každém kroku.

Vzpomínali jsme přitom na některé naše horské zemědělce, kteří se drží houževnatě pšenice, ač jim nenese nic. Chtějí zvítězit nad přírodou!

Pan Berthier pokračoval:

— V Ontariu, to je ten náš pšeničný kraj, to je moře samé pšenice... Měli byste to vidět... Ontario... Tam se spojila příroda s rozumným člověkem. A s technikou... A ti tři dohromady něco vydají... Věda, pánové? Ta to korunuje! Dnes se v Ontariu vyrábí pšenice na běžícím pásu. Máte to jako s uhlím v dolech.

Vypravoval zešíroka o velkém pokroku v pěstování pšenice: věda a odborné školení vytvořily zrovna zázraky. Pan Berthier ještě pamatuje, jak na žně putovaly celé pluky lidí, bylo prý jich jako mravenců, pomalu víc jako pšenice... Ale výzkumnictví se do toho dalo... Velký stroj „Combine“ dělá práci, že člověk na to vykuluje oči. Seče, motá se ve velkém kole, mlátí, pšenice jenom tryská, je toho celý vodopád, teče to rovnou, podobá se to proudu zlata, rovnou to teče do vozů... Kára si to pak šine přímo na stanici... Pan Berthier rozpřáhl ruce:

— V tom je celé to tajemství... Dřív na velkém kuse pracovalo dobrých šest set lidí... Dnes na to stačí tři šikovní mládenci!

Zrovna hlaholil:

— Dřív? Pánové! Dřeli se v Ontariu od rána do noci jako mezci. Sedlák se ani nepodobal člověku. Nákladový vůz byl pán, když se to vezme... Ale „Combine“ to rozřešil... Traktory zorají, secí stroje zasejí a pak se čeká... Farmář chodí se založenýma rukama. Zaprší, ohřeje se, pšenice zraje. To je přírodní zákon Ontaria. A pak narukuje „Combine“, ten žrout pšenice.

Vzdychl:

— Nevím to na chlup, ale bude to tak... Dokázala to věda, všechna čest: v Kanadě se urodí šestkrát víc pšenice, než jí zde potřebujeme.

Usmál se:

— Oséváme asi deset milionů hektarů jen pšenici!

Pan Berthier řekl, že před dvaceti lety byla Kanada první na trhu pšenice. Získala světové ceny v jakosti. Zrno je hotový umělecký výrobek. Nikde se nevyrovnají Ontariu. Protože to je pšeničný koutek samého Pánaboha. Ale to by nestačilo. Právě zde vidí pan Berthier sílu vědecké práce, lidskou vynalézavost a co znamená farmář-odborník. Rolník se musí stále zdokonalovat. Specialista zemědělec bude zemědělec nynější poválečné doby.

— To také zachrání vesnice od bíd. Nedostatek pracovních sil na venkově poroste. To vidí každý slepý... To nikdo nezastaví tak docela. Jakkak může několik lidí hospodařit na statku, kde by chtěli mít všechno: dobytek, koně, drůbež, všechny obiloviny, okopaniny, louky, pole, les, rybník, zkrátka

všechno. To není možné... Žádná továrna nemůže vyrábět všechno... Ta by, pane, byla na maděru, než by začala. Už se specialisovalo všechno. A výzkumníci nám dokázali, že to jde krásně také v zemědělství. A to musí rolníci pochopit. Nebo budou v bryndě. Musí konečně také jednou věřit školeným lidem. Vřf hlavou, dloubej se v nose, vypij si láhev whisky, ale poslouvej dobré rady.

Smáli jsme se. Zde řal pan Berthier do živého. Ale namítli jsme, že takový pokrok není možný na malých polích. Řekli jsme, že konec konců je to všechno krásné, ale o pokroku rozhoduje také tak trochu výměra polí, totiž velké lány.

Souhlasil:

— To je jasné, jako ontarijské slunce. Nás to ovšem právě nezajímá. Máme préríi, tisíce kilometrů. Můžete si vykrojit lány jaké potřebujete... Na jaké máte právě chuť a zuby... A v Evropě? Vím to všechno, vypravovali to už vaši krajané... Inu, pánové, musíte to nějak spojit. Z malých políček jedno velké... Věda už dávno o tom řekla své... Seelit, marná sláva... To je medicína pro Evropu. Když si člověk představí „Combine“ na těch vašich poličkách... K smíchu, odpusťte.

Pan Berthier potom tvrdil, že jakmile bude rolník specialistou, odborníkem, nebude přištipkářem. A to mu potom dá vlastní rozum, že výzkumníci, kdyby se rozkrájeli, nemohou na malých výměrách a ještě k tomu roztržštěných, dělat zázraky. A takový odborník bude také vědět, že proti přírodním zákonům nesvede nic.

Vykřikl: — Zhola nic!

Z tohoto hovoru se ukazovalo stále zřetelněji, že moderní zemědělec se neobejde bez vědy a speciálního školení. A že má pěstovat nebo chovat jen to, co mu dovoluje místní příroda.

Pan Berthier nám neřekl mnoho nového. Všechno to je v naší vlasti známo. Ale co nás udivilo a nad čím jsme si litostivě vzdychli, bylo velké porozumění tohoto farmáře pro práci zemědělské vědy a jeho ocenění odborného výcviku zemědělců. Pan Berthier dobře ví, že otázka rolnického blahobytu našeho století je věci vzájemné spolupráce vědy a pokročilých zemědělců. Vývoj průmyslu a jiných zaměstnání, dokazoval pan Berthier, jde vpřed milovým tempem. Proč?

Řekl:

— Poněvadž vynálezy a objevy vědy přijme každý tovární dělník s nadšením. A to je v továrně, kde každý ten stroj rámuší, až by člověka ztrhal... Tím spíš vítám dobrý stroj na poli... Tam si může řvát jak chce. Jsem pod modrým nebem a dýchám čistý vzduch, to je moje, od toho jsem farmář... Tam mně žádný výfuk nezasmradí plíce, ani nepoškube nervy...

Skončilo to tím, že pan Berthier prohlásil:

— Dobrý výzkumník a kloudný profesor na hospodářské škole, to jsou naši svatí!

Usmál se:

— Učíme se od nich, oni od nás.

A vzdychl:

— Jenže je nás takových ještě málo.

Tázali jsme se v duchu, jak by vypadala tahle statistika v naší daleké vlasti.

Měli jsme příležitost za našeho pobytu na farmě farmáře pana Berthiera v St. Johnu shlédnouti jeho strojní zařízení. V dřívějších kapitolách byly již zmínky o tom, že kanadské farmy jsou většinou značně zmechanisovány, a to zásluhou družstevnictví. Viděli jsme jasně blahodárné důsledky dobré mechanisace: podnik běží jako na oleji, bez otřesů a bez starostí, otázka nutných pracovních sil je vyřešena a farmářská rodina žije spokojeně. Má to ovšem velmi závažné důsledky další: zemědělec je aktivním členem národa, sleduje a podporuje práci vlády a veřejných činitelů, vesnice žije svorně, klidně.

Je to tedy stroj, který má tak pronikavý a dobrý vliv na zemědělství.

Ale v řeči s panem Berthierem se ukázalo, že stroj je věc, kterou vyrábí pro zemědělství průmyslový dělník.

A když jsme došli až k tomu, pan Berthier velmi oživil; pilně kouřil, poposedal, vraštil čelo. Řekl:

— Pánové, to, jak se daří sedlákoví, závisí hodně od dělníka v továrně! —

Mířil zřejmě k něčemu velmi zajímavému, když zvolal:

— Člověk by mohl říci, že hodnota farmy závisí často od prosperity průmyslu. —

Bylo nám to poněkud nejasné. Pan Berthier si vůbec liboval v takových narážkách, z nichž jste si mohli vybrat, co vás napadlo.

Ale tentokrát byl sám netrpělivý. Pustil se rovnou do problému:

— Stroj... Dobrá! Potravinový průmysl, strojená hnojiva, že ano. To jsou ty věci, pravda! Pořádný vůz, elektrický proud, kolejnice ve stáji... To je to, co drží člověka, že je pořád jako křepelka. A všechny ty věci dělá továrna. —

Čekali jsme. Myšlenky v hlavě pana Berthiera se řadí pomalu. Však také řekl se širokým úsměvem:

— Řeknu, jak si to myslím, ale... Musíte mít strpení. Ostatně nejde o maličkost. Člověk si musí srovnat ty věci. —

Pokračoval trochu tlumeným hlasem:

— Je mnoho činitelů, kteří určují hospodářskou hodnotu farmy... Farmář sám, na příklad, může udělat ze statku rachotinu, nebo něco, co udiví samého Pánaboha... Ale tovární dělník, který vyrábí to, co my potřebujeme... Pánové! Podívejte se... Není to zrovna jen ten dělník, má tu co dělat inženýr, úředník, dílovedoucí... Všichni! To, aby bylo jasno.

Ukázalo se, že pan Berthier si nesmírně cení spolupráce průmyslu se zemědělstvím. Chtěl nám dokonce tvrdit, že kdyby z nějakých důvodů továrny, pracující pro zemědělství, zastavily výrobu, že by na to zemědělec doplatil posledním dolarem.

Řekl:

— Čím lepší dělník u soustruhu, tím lepší sedlák u pluhu! —

Zasmál se:

— Víte, čím máme víc dobrých strojů, tím víc lenošíme. —

Zvážněl:

— To je tak. Žijeme podle toho, jaké jsou ceny našich výrobků. Jak ceny klesají, je bída. Ale od té

doby, co máme dobré stroje, co pro nás dělají dělníci v továrnách, není z toho takový strach. —

Zvolali jsme:

— Pane Berthiere! —

Pokrčil rameny:

— Nevěříte? To je tak... Stroj snížil výrobní náklady, že je to až k nevíře... To potom, víte, můžeme kalkulovat s trochou odvahy. Mám statek, že je tak trochu jako továrna. To pak má všechno jiný zvuk... —

Pan Berthier řekl, že taková farma není zdaleka tak závislá na přírodě, jako farma, na níž se hospodaří jako za časů babiček. Zdvihl obočí:

— A tady je to... Dělníci nám pomáhají krotit přírodu. Bouřky a deště si už tolik nemohou foukat! Zorám, zaseju, sklídím... Pán jsem já. A to je to, zač musíme vděčit našemu průmyslu. Víte, jaké má příroda spády... Ta to někdy dává člověku...! A vidíte: spolu s továrnami jsme té slavné přírodě zahráli už ledajaký mistrovský kousek... Čubrněla už kolikrát... —

Zářil. A hned pokračoval:

— Rentabilita továrny ovšem záleží na nás. My kupujeme! To by se mělo chápat... Čím víc farmář koupí, tím se líp daří továrně. Jasně jako jezerní voda... V továrně mají potom chuť. Vykasají si rukávy. Řeknou, ti u nákresů, ti chlapíci: hergot, teďkom udělám něco, nač budou sedláci mrkat. Vy-máčknou z palice třeba Combine, nebo co chcete... Nový samovazač, úsporný, v člověku to zrovna hraje... Plečku, až se vám zastaví srdce... Mrsknou ty papíry do dílen, tam ti hoši s prackama od oleje, jsou jako posedlí... To víte, dělník, když se mu dá

kloudnej papír s obrázkem... Ten se může strhat. Řekne ten chlapík: udělám těm farmářům něco, nač budou otvírat huby.

Měl dostatečné důkazy o tom, že nezaměstnanost továren pracujících pro zemědělství, způsobila v Kanadě značný pokles cen půdy a zemědělských výrobků. Došel k překvapujícímu zjištění, že nezaměstnaný průmysl posílal přebytké dělníky jinam; ale po dělnících nebyla poptávka. Šli proto do zemědělství. Ale nebylo z toho nic dobrého. Práce na farmě se zdražila. Přitom klesaly ceny zboží...

— Ano, — řekl pan Berthier — ruční práce je drahá. To si farmář nemůže dovolit. Chápete... V tom je to... Proto musí být továrna v plném provozu... Lidí je moc... A zemědělství? To nesnese, aby se doň valili dělníci. Divíte se... Vím, tam u vás je to jiný kolotoč... Čím má farmář víc lidí, tím má chleba s tenčí kůrkou... To je pro nás už zkušenost. Proto kupujeme stroje, hnojiva, kdeco... —

Mohlo by se říci, že pan Berthier trochu nadsazuje. Ale uvažovali jsme. Logika jeho tvrzení se ukázala správnou.

— Prodělal jsem to, pánové... Vytáhl jsem tenkrát, když jsem měl pětkrát tolik dělníků na farmě, poslední cent. Šlo to s námi zatraceně dolů... Ale podívejte se. —

Pan Berthier nám přinesl účetní knihu. Usmolenou, řádkování se podobalo nepravidelným brázdám, ale zajímavou. Mít kdy, udělali jsme si z toho diagram.

Skutečný vzestup jeho farmy začíná toho dne, kdy si pořídil první moderní stroj. Rychle stoupá od založení družstva farmářů v St. Johnu. Zvyšuje se

nápadně, jak přibývá strojů. S tím souvisí, jak vypravuje pan Berthier, rozvoj průmyslu, vyrábějícího potřeby pro zemědělství. Otřesy tohoto průmyslu, nezaměstnanost továrních dělníků, se projevují na farmě pana Berthiera velmi záporně. Ukazuje se, že sedlák a dělník jsou dva společníci téhož podniku. Tato stará poučka nám vyrůstá na kanadské farmě před očima do podoby vykřičníku.

Pan Berthier nám do toho zvolá:

— Sedláci by si měli oškrabat mozky! —
Smáli jsme se.

Pan Berthier se trochu rozzlobil:

— Vy se smějete, ale... —

Zamračil se:

— Člověk se vám vyzpovídá a vy... —

Ale rozcházelí jsme se jako nejlepší přátelé.

7

V Kanadě je plno krásných, moderně vybudovaných farem, které jsou takřka už malými průmyslovými podniky. Odborníci zemědělství za pomoci továrních konstruktérů dokázali vybudovat hospodářství, v nichž je od základů změněn starý, primitivní způsob hospodaření. V těchto farmách nevidíme dojičů, ani orače, krácejícího za potahem, tím méně hospodyně, která by se lopotila na příklad práním prádla pro celou rodinu. Věci jsou zařízeny tak, že farmářská rodina ani neví, co je těžká selská práce; ostatně ten náš pojem selství je těmto farmářům k smíchu.

Ale měli jsme příležitost vidět také farmy v bídném stavu, ba dokonce farmy opuštěné. Tu a tam, kus od silnice, jsme zahlédli mrtvý statek: pole osiřelá, zarostlá plevem, budovy sešlé, stále prázdné. To totiž farmář, aniž hnul brvou, odešel hledat štěstí jinam.

Bylo to tak trochu překvapení pro nás. A vyptávali jsme se na to všechno našeho známého farmáře pana Berthiera ve St. Johnu. Kromě otázek jsme měli také nějaký číselný materiál. Věděli jsme na příklad z kanadské literatury, že počet opuštěných a prázdných farem byl v roce 1931 velký: 32.813. A v roce 1941 bylo v Kanadě takových farem 32.518.

Řekli jsme panu Berthierovi, že zde není něco v pořádku. Souhlasil.

— Máte pravdu, pánové... To je starý příběh. Ale už jsme si na to zvykli. Farmáři přicházejí a odcházejí. Nám totiž půda tak nepřiřostla k srdci. Slýchávám, že tam u vás, v Evropě, sedlák je do své půdy celý blázen. Ale v Kanadě?

Viděli jsme v duchu naše staré apoštoly selství. Vzpomínali jsme na naše selské básníky. Zhlédli jsme hospodáře, jak stojí prvního jarního dne na pokraji dlouhých brázd a vdechuje vůni ornice.

— To máte tak, — řekl pan Berthier, — lidé opouštějí farmu, když se jim nelíbí, nebo nesype dolary. Máme farem jako máku... Vybrat si může každý. A to svádí...

Pokračoval trochu posměšným hlasem:

— Náš farmář je jako motýl... To víte, jdou tam, kde se vydělává... Leckterý se tím zničí. To jsou ti, co nemají ruce na poctivou práci. Než by se dal do družstva, raději odejde. Má družstvo za zloděje

své kapsy . . . Jsou takovi . . . Nebo: mám mokré pozemky, říká, co s tím, v tomhle kraji prší celý rok . . .

Bylo nám zřejmo, že mnozí kanadští farmáři odcházejí z farem proto, že z různých důvodů nemohou farmu náležitě obhospodařovat. A poněvadž nejsou zvyklí na dřinu a nemají chuti se rvát po generace s přírodou, jdou jinam. Kanadský člověk není ani dost málo sentimentální. Budu hospodařit, řekne, ale dřít se?

— To je tak, — vykládá pan Berthier, — člověk přijde na farmu. Vypadá to tam jakž takž. Výměra by ušla, na pohled je to v pořádku na polích a ve dvoře. A pojednou, třeba za půl roku, se ukazuje bída. Farmář si obešel ploty, pánové, a přece se zmýlil.

Zdvihli jsme hlavy. Pan Berthier teď řekl něco záhadného: farmář si obešel ploty . . .

Vysvětlil nám to. Kanadské farmy jsou oploceny. Celá výměra je vlastně jediný kus, rozdělený jen pro potřeby osevniho postupu. Všechna pole jsou v celku a pěkně za plotem. Časem se vyvinul takový způsob nazírání, že na hodnotu usedlostí se usuzovalo z délky oplocení. Čím méně plotů, tím menší usedlost a podle kanadských názorů, tím také horší. Někdy farmář ani na pole nevstročil, když si přišel obhlédnout farmu. Měřítkem mu byl plot a stavení.

To potom snadno dochází k mýlkám.

Za čas farmář zjistí, že mechanisování statku by se nevyplatilo. Dělnické síly v zemědělství jsou už dnes přežitkem. Nezbyvá než odejít jinam. A jsou různé jiné příčiny. Klima panu farmáři nesedí, stanice dráhy je daleko, třebaže farmář má automobil a benzin za sedmdesát československých haléřů litr.

Navečer bývá kraj plný mlh. Nedaleko je pahorkatina a v lesích tam žijí medvědi, vlci. Zkusím to jinde, řekne farmář.

Pan Berthier upravoval:

— Takové opuštěné farmy jsou potom za babku... To také přitahuje... Třeba v Ontariu... Průměrná cena opuštěných usedlostí je asi 850 dolarů (při dnešním kursu asi 42.500.— Kčs). Stejná farma dobře obhospodařovaná stojí šestkrát tolik... To potom někomu vrtá v hlavě... Zkusím to, proč bych nezkusil? Farma si potom ovšem dělá z toho pána šoufky... Pánové, špatná farma se nedá...

Pan Berthier mluvil o farmě silně a výrazně. Neměl asi ponětí, jak to na nás působí. Farma je mu výslovně jen výrobním prostředkem k výživě, dílnou, v níž pracuje zrovna tak jako řemeslník. Měli jsme dojem, že moderní kanadský farmář opustí svou farmu snadno a rychle, jestliže ho nutí k dřině a k zápolení s přírodou. Je celkem málo farmářů, kteří i při svém pionýrském duchu se odhodlají vydržet na své farmě děj se co děj. Vytrvalost a houževnatost našeho zemědělce je jim neznámá. A kanadský farmář chce vydělávat, a to snadno.

Pan Berthier řekl:

— Délka plotu vám řekne; stojí-li za to si koupit traktor... Nebo dojící stroje... Krátký plot říká: ne!

— A co děláte s prázdnými farmami?

Odpověděl:

— Naši odborníci říkají, že se s tím nemají dělat cavyky... Nejrozumnější prý je připojit takovou opuštěnou farmu k hospodářství, které leží nejbliž a kde je dobrý farmář... To je správné. Můžete si potom koupit větší stroj. Máte potom velkou farmu,

že ano . . . U nás se tou věcí tolik netrápíme. Zvýšení výměry je vždy užitečné. Když máte pár pěkných mil oplocení . . . Nemám pravdu?

Vykulil na nás oči:

— My zde nejsme nádivové . . .

Řekli jsme:

— To jistě ne.

— Tak vidíte . . . To je tak. Příberu si opuštěnou farmu jen tenkrát, když k tomu nepotřebuji víc lidí . . . Musí to spravít větší traktor, pořádný samovazač . . .

Řekli jsme: — Takže je vás potom na větší výměře stále stejný počet pracovníků.

Zasmál se:

— To je naše vášeň, pánové . . . Jsou moderní časy. Na polích musí být méně lidí a produkce musí při tom stoupat.

Bylo to poněkud silné a přece měl pan Berthier pravdu. Věděl dobře, že připojením opuštěné farmy k farmě v provozu se neřeší jen otázka zmenšování počtu prázdných a tudíž neproduktivních farem. Měl dobře spočítáno, jak se věci mají a co znamená takový postup pro národní hospodářství Kanady.

Řekl:

— Zvětší-li se mně výměra polí a budu-li ji obhospodařovat stejným počtem lidí, dělám správně!

Plácl do stolu:

— Zvýším tak množství sklizně na osobu a na farmu. Výdaje na to? Skoro žádné . . . Máme na to báječné a laciné stroje.

Viděli jsme to nyní jasně. Kanadský farmář není někdo, kdo by neměl rád majetek. Právě naopak. Ale farmář vlastní rád a natrvalo jen to, co mu vynáší. Hubené, mokré nebo kamenité pole? S tím nikdy ne-

sroste. Zvláštní vztah našich zemědělců k půdě, na příklad rolníků na naší Vysočině . . . ? Ta silná připoutanost našeho člověka k půdě jeho otců, která dnes brání mnohému, aby odešel z bídy svého kraje do lepších poměrů v pohraničí?

Kanadský farmář je střízlivý člověk. Nic mu není tak cizí jako sentimentalita.

Proto také řekl pan Berthier s úsměvem:

— Nenarodili jsme se, abychom žili v bídě. To Pánbůh neměl v úmyslu . . . A proto to děláme tak, jak vidíte. Aby se Pánubohu nezpěnila krev!

Vyprovodil nás přátelsky až na silnici.

8

V době našeho pobytu v Kanadě navštívili jsme také zemědělská učiliště. Pan Berthier, náš dobrý známý farmář ze St. Johnu, nás upozornil, že poměrný rychlý vzestup techniky zemědělské práce, je též dílem kanadských zemědělských škol. Odvozoval, že odborné vzdělání zemědělcovo je základem opravdového praktického pokroku a ujišťoval nás, že farmář bez takového vzdělání zůstane vždy pozadu.

Řekl:

— Víte, dobrá škola zanechá v člověku něco silného . . . Umíte potom vzít všechno do ruky. A to má větší cenu než celá farma dohromady . . .

Vypravili jsme se proto, když jsme se rozloučili s panem Berthierem, do okolí města Montrealu, kde podle doslechu měla být jedna z nejlepších zemědělských kanadských škol. Kanadské ministerstvo zemědělství nám vyšlo ochotně vstříc a tak se nám po-

dařilo navštívit známou kolej Macdonaldovu v malém městě St. Anne de Bellevue.

Byli jsme tam přijati s velkou ochotou. Naši průvodci byli příjemní, zdvořilí a štedří ve výkladu i v pohostinství. A škola sama?

— Podívejte se, pánové, dobře, rozhlédněte se dokola na všechny strany, — řekl náš průvodčí.

Dívali jsme se. Tu a tam jsme si vzdychli, neboť tato škola je pohádka. V krásné poloze montrealského ostrova stojí jedenáct pěkných budov, obklopených parkem; s šedivou mlhou na obzoru splývala pole školního statku, zelenaly se tam vzorné louky; tu a tam rozlehlé ovocné sady, velké záhony zeleninových kultur, pastvinky, drůbeží výběhy, lahodné trávníky.

Bylo to takové, že se nás až zmocnila nedůvěra. A zeptali jsme se proto odvázně:

— Co stojí taková škola?

Pan profesor se usmál, pohládl si tvář:

— Na tohle se ptá každý, kdo sem přijde z Evropy.

Ale hned připojil:

— Když se staví škola, nesmí stát šetřit... Naše kolej stála rovných tři a čtvrt milionu kanadských dolarů...

Tukal špičkou boty do zdiva budovy:

— Je to z cihel, ale trámy a krokve jsou ocelové a stěny uvnitř jsou z terrakoty.

— Škola tedy nikdy neshoří!

— Nikdy, — řekl vážně. — Topení je parou, vyrábíme si také sami plyn a elektřinu.

Dumali jsme. Myslili jsme na ty peníze. Počítali jsme, že kanadský dolar má asi padesát Kčs. To by tahle škola stála přes 160 milionů korun... Točila se nám z toho trochu hlava.

Pan profesor toho nedbal:

— Je to drahé, ale vyplatí se to... Považte: vychováváme zde příští odborníky v zemědělství. A myslíte si co chcete: s tohoto hlediska je to s cenou v pořádku.

Vypravoval potom, že dobrý zemědělec, nebo dobrý profesor a výzkumník jsou pro každý stát nesmírnou národohospodářskou hodnotou. A právě tak dobrá hospodyně, pečlivá matka.

Upřel na nás tvrdé oči:

— Proto zde vychováváme jak muže, tak ženy. Pojdte se podívat.

Byla právě polední hodina a tak jsme obědvali ve školní jídelně. Stoly byly obsazeny bujnými mladíky a dobře oblečenými dívkami. Jídelna sama měla vzhled obrovského restauračního sálu. Oběd byl vydatný, ač tomu zde říkají přesnídávka a nálada neuvěřitelně veselá. Smích zrovna rozbíjel stěny místností. Skandované výkřiky stolních společností obsahovaly mnohdy krutý výsměch vyšších ročníků nižším a chvílemi i profesori dostali svůj díl.

Bylo nám z toho všeho horko. Vzpomínali jsme na strohé způsoby profesorů za dob našeho studia. Viděli jsme v duchu rákosku a tresty u tabule, u stupínku, za dveřmi, oslovskou lavici. A zde se pan profesor smál zrovna dychtivě, když mládenci vyráželi ze sebe ironické výkřiky, jimiž by se každý učitel u nás cítil pohaněn.

Řekl, zadržuje smích:

— Jsou to holomci!

Vysvětlil nám, že vztah profesora na téhle hospodářské koleji je kamarádský. Ve slově učit a vychovávat je skryto také slovo: demokracie. Není nic

důležitějšího, než dát mladým lidem opravdovou svobodu! Je to možné i při nutné kázni. Pouze ze svobody vyrůstá opět svoboda. Tito mládenci jsou jako oheň a v tom zápalu je musí škola udržovat... Kanada musí být zemí svobody, a to je první v našem výchovném programu!

Tohle jsme pochopili rychle. Řekli jsme si, že to budeme u nás doma zrovna vykřikovat.

Pan profesor nás potom prováděl školou. Vypravoval přitom, že škola má různá oddělení a odvětví. Nejjednodušší jsou praktické dvouroční zimní kursy, určené pro ty, kdož se chtějí vzdělat v zemědělství brzy a levně. Kursy jsou od 1. listopadu do 1. dubna. V prvním ročníku se vyučují všeobecné základy zemědělství, ve druhém si může posluchač vybrat speciální odvětví.

— Máme ovšem také vyšší vzdělání, — řekl. — Kdo se chce stát učitelem zemědělských věd, musí projít čtyřletým vědeckým kursem. Vychováváme zde i badatele a pionýrské praktiky. U nás také studují příští obchodníci... Podivili jsme se:

— Obchodníci?

Teď se zase podivil pan profesor:

— Obchodník obilím přece musí vědět, jak a co... Nestačí se olizovat jenom po dolarech...

Spolkli jsme to jako důkladnou poučku.

Dověděli jsme se pak, že kolej obstarává také vzdělání vědeckých specialistů pro badatelskou práci. V Kanadě stále stoupá zájem o takové odborníky. zejména ve všeobecném zemědělství, ve výživě, v bakteriologii, entomologii, zahradnictví a v ochraně rostlin.

— Máme tedy v této koleji všechno. Od vzdělání nejnižšího po nejvyšší.

Zároveň s muži jsou na škole ženy. To, čemu se v ČSR říká výchova hospodyňská, nazývají v Kanadě výchovou v oboru domácích věd.

Pan profesor podotkl:

— Z naší školy vycházejí kvalifikované kuchařky, specialisované na nejmodernější dietetickou výživu . . . Vaří potom v domácnosti, v hotelích, nemocnicích . . . Vstupují do služeb veřejného zdravotnictví a sociální péče jako referentky pro výživu. Na to my dáme v Kanadě mnoho . . . Víme, co je jídlo v životě . . . Naše děvčata se pilně učí chemii, bakteriologii, fyzice, biochemii. Ovšem tak, aby to bylo pro domácnost.

Pan profesor hovořil stále a dověděli jsme se mnoho zajímavostí. Přitom jsme procházeli učebnami, laboratořemi, dílnami, kuchyněmi, stájemi, drůbežárny, kolnami, skleníky. Viděli jsme krásná hřiště, čítárny, klubovny, knihovny, internáty.

Srovnávali jsme si to v hlavách. Bylo zřejmo, že tato škola je důkladně promyšlena. Není ničeho, co by nebylo předem přesně, vědecky připraveno. Nesmírný pokrok zemědělské techniky v Kanadě, kde se pole stává takřka tovární dílnou a dřinu nahrazuje skvělý stroj, je dílem takové školy. Čisté domácnosti, znamenitá dietetická výživa farmářské rodiny, vzorné hotelnictví, toť rovněž zásluha Macdonaldovy koleje. Absolventi takových škol jsou lidé silní, kladní, optimisté. Jdou do zemědělské práce s plným porozuměním, neboť vědí vše, čeho je třeba pro toto složité zaměstnání.

Pan profesor řekl při loučení:

— Uznáte, že ty tři miliony dolarů není mnoho . . . Člověk si musí uvědomit, co vykoná pro svůj stát armáda mladých mužů a žen, vyškolených co nejlépe ve svém oboru . . .

Odjížděli jsme v prudkém lijáku. Škola se rychle ztratila v mlze, ale viděli jsme ji ještě dlouho a vzpomínáme na ni ještě dnes.

9

Zemědělská výroba v Kanadě není jen věcí samotných farmářů. Farmy a práce v nich jsou také výsledkem spojeného úsilí vzdělaných odborníků, z nichž nikoli na posledním místě stojí správcové. Výrobnost farem, zejména pokud se týká pšenice, je ohromná, takže za normálních dob disponuje Kanada ohromnými přebytky. A uváží-li se, že konsumentů v Kanadě je pouhých dvanáct milionů, neboť to je číslo všech obyvatel obrovské země, vzniká otázka, jak se vlastně udržuje rentabilita kanadských farem.

Ptali jsme se na tuto věc jak pana Berthiera, farmáře ve St. Johnu, tak odborníků působících na příklad na zemědělských školách.

Zvláště výrazně nám vysvětlili tuto věc na známém zemědělském učilišti ve St. Anne de Bellevue nedaleko Montrealu. A ochotně nám nabídli i některé spisky, z nichž zejména pojednání J. E. Lattimera, je velmi poučné.

Tento odborník pochopil rychle naši otázku a sám ji také odůvodnil:

— Kanada je celý kus světa a při tom je řídec

osídlena. Vyplývá z toho, že vývoz je pro nás veledůležitým zaměstnáním.

Z jeho řeči vyplynulo, že Kanada silně závisí na vývozu a mezinárodní obchod zemědělskými produkty vytváří přímo blahobyť Kanady. A stejně tak je důležitý i obchod vnitřní.

Profesor řekl.

— Myslím, že i u vás budete v budoucnu muset postupovat jako my.

Zajímali jsme se ovšem velmi o jeho další vývoody. Bylo nám jasno, že sotva překonáme v Československu nynější vyživovací nedostatky, budeme nuceni velmi bedlivě organisovat výrobu pro vývoz.

Pokračoval:

— Vyrábíme pružně, podle situace. Některé produkty pouze pro domácí potřebu; i to se ovšem řídí podle domácí poptávky. A pro vývoz vyrábíme tak, jak si to vynucuje mezinárodní trh. To víte, že výrobní politiku je nutno uvádět stále v soulad s politikou tržní. Kde se to nedělá opatrně, dochází brzy ke krisím a farmáři chudnou. Výrobky pro domácí trh nepůsobí takové potíže; je pouze nutno znát domácí spotřebu a současně kupní sílu. To se má v každém státě dobře zkoumat!

Viděli jsme, že profesor se vyzná v těchto věcech. Začínalo nám být také jasno, že Kanada se dobře opevňuje proti případným krisím.

— Vývoz je ovšem složitější záležitost — řekl profesor.

Usmál se:

— Vypravujme si třeba něco o bramborech.

Dívali jsme se při té řeči z oken jeho laboratoře. Před námi ležela a s mlhami splývala nesmírná zá-

S tím souvisí práce jiných výzkumníků. Specialisté ve výživě, pastvináři, lukaři; a věc pokračuje dále: farma má pokusnou mlékárnu, másárnu, sýrárnu. Od stáje až po smetanu vše kontrolováno.

— Podívejte se na naše oddělení pro výživu zvířat, — řekl pan ředitel.

Spěchali jsme tam. Podívali jsme se na příklad na výzkumy v oboru silážování píce. Spatřili jsme řady velkých modelů silážních staveb a zařízení všeho druhu. V každém silážním prostoru zkouší výzkumník nakládání píce. Porovnává nejenom metody silážování, ale také účelnost a výhody staveb. Vymýšlí si. Konstruuje. Ukazuje se, že silážní stavby nelze paušalisovat. Do každého kraje se hodí jiný tvar, jiný způsob stavby, jiný materiál. Rostliny ukládané do cementu mají jiný chemický pochod než silážované do dřeva.

Ty věci pokračují v mlékárně. Všechny druhy píce a způsobu krmení, individuální vlastnosti krav a vůbec celá ta složitá biologie, se zobrazuje v rukou mužů u odstředivky; sledují svou věc až do konce, neboť se zajímají i o názory konsumentů na jakost mléka a mléčných výrobků.

— Postavíme si problém, pánové, a sledujeme všechno až do konce. Spojíme k tomu cíli všechna příbuzná odvětví vědy. Naše specialisace končí společným kvalitním produktem. —

Specialista v chovu drůbeže má kamarády v pokusných chladírnách. Pracují ruku v ruce. Kanada spotřebuje obrovská množství drůbeže. Kuře je národní jídlo.

— Náš zelinář myslí víc na chladírny zeleniny než na své záhony.

A chladírenský odborník se věčně potuluje po záhonech květáků.

To jsou stručné výňatky z debaty.

— Kolik zaměstnáváte pracovníků?

Pan ředitel chvíli počítal:

— Asi čtyřístapadesát.

Pootevřeli jsme ústa. To potom je tato pokusná farma obrovský výzkumný ústav!

— Asi třetina je vysokoškolských specialistů! — usmál se pan Archibald.

— Tak! — A další slova nám přimrzla na jazyku. Možná, že to bylo tím, že jsme stáli právě v mrazírně, kde ležely na liskách krásné rudé mrkve, celery, lesklé hlávky zelí. A vedle jiná místnost s ovocnými šťávami, starými bůhvi kolik let a přece na pohled i na chuť zcela čerstvými...

— Takové pokusné farmy máme po celé Kanadě! V každém klimaticky a výrobně odlišném kraji...

Ptali jsme se na zájem farmářů.

— Farmáři si řekli, že se nebudou dřit. Opravdovou práci ponechali nám... A ukázalo se, že je to správné. Učíme je rolnickému umění a oni nám důvěřují, — řekl jeden z přednostů oddělení.

— Rolnické umění?

— Farmaření není jen věcí pouhé techniky, pánové. Moderní zemědělec musí umět víc... Odtahujeme oponu, rozháníme mlhy, rozbíjíme slupky, za nimiž se skrývá veliké tajemství přírody... A farmář to sleduje jako ohař...

— A?

— Poznání vytváří z člověka technika a umělec!

Řekli nám, že dobře organisované výzkumnictví ulehčuje rolníkovi práci. Ale také mu zkrašluje život!

— A pomyslete, co z toho potom má stát?

Konají na té farmě svou práci důkladně, plánovitě. Tak po kanadsku. Ačkoli ty jejich farmy jsou mladé, mohou se pochlubit znamenitými výkony. Tajemství je ve společné práci, zaměřené k předem stanovenému cíli. Ovšem, práce těchto lidí je dobře placena. Nemají sociálních starostí, ani obav o dotace. A jejich práce je sledována radostně celou Kanadou.

13

Pružná a stále stoupající výkonnost kanadských farem je především společným dílem zemědělské vědy, školství, družstevnictví a průbojnosti kanadského farmáře. Ale při našich cestách po kanadském venkově se nám ukázala ještě další výhoda, která obvykle při zkoumání rentability zemědělství nebývá náležitě uvažována. Projížděli jsme značné vzdálenosti mezi farmami a městy, byly to desítky set kilometrů, které jsme ujeli; a právě na těch cestách jsme poznali velký význam dopravy pro zemědělství.

Ať jsme měli na mysli dopravu hmot, potravin, surovin, vyrobených v zemědělství nebo pro zemědělství, nebo dopravu lidí a zvířat, po každé jsme shledali, že v tomto směru má kanadský farmář všechno zařízeno dobře.

Jistý farmář nám řekl:

— Asfaltová silnice a automobil je pro kloudného farmáře tak důležitou věcí jako pole.

Dovozoval, že farmář musí mít spojení se světem.

Řekl:

— Kdo trčí někde na samotě anebo v zapadlé vsi, udělá toho tolik, co poustevník.

Měli jsme příležitost vidět to zblízka. Projížděli jsme po skvělých silnicích a potkávali jsme množství automobilů, v nichž seděli farmáři. Myslím, že ony staré Fordky, které kdysi bývaly typickými pro západní farmáře, vyhynuly. Farmář většinou má výborný automobil a bylo by pomalu možno spočítat v Kanadě zemědělce, kteří chodí na větší vzdálenosti pěšky nebo jezdí v nějaké hrkové bryčce.

Jeden farmář to zdůraznil po svém:

— Dal jsem pryč staré nevykonné stroje, vyřadil jsem to haraburdí... A proč bych místo páru koní do kočárku neměl mít koní šestatřicet?

Dověděli jsme se, že Kanada má nyní, po válce, v provozu přes dva a půl milionu osobních vozů. Přitom žije v celé Kanadě asi dvanáct milionů lidí.

Farmář řekl:

— Je nejvyšší čas, že je po válce. Automobilů není dost... Zastavili jsme v roce 1942 výrobu aut... Nyní to musíme dohánět.

Průměrným lidovým vozem je dnes v blahobytné kanadské zemi šestiválec Plymouth. Má spotřebu 14 litrů benzínu na 100 km a stojí 1400 kanadských dolarů, t. j. při dnešním kursu asi 70.000 Kčs.

Tento vůz dopraví rychle a spolehlivě farmáře do velkých vzdáleností. Konkurence automobilismu je

potom taková, že dráhy jsou nuceny vynálezat největší výhody a vymoženosti, aby se lidé zajímali o jízdu vlakem. Farmáři říkají:

— Abych mohl hospodařit, musím být v neustálém styku s výzkumníky, s obchodníky, s úřady... To mně umožní jen auto!

Nedivili jsme se proto příjemnému cestování na kanadských železnicích. Tisíce farmářských automobilů, které ustavičně projíždějí silnicemi, jsou téměř vyhrůžkou soukromým kanadským železnicím.

Železničáři říkají:

— Děláme, co můžeme... —

Mužové na drahách jsou laskaví, ochotní, nanejvýš zdvořilí. Pamatují na vše, hlídají každého cestujícího, aby se ve vlaku cítil spokojen, zařizují každou maličkost. Dopravují vám 100 kg zavazadel zdarma do každé vzdálenosti. Vagony mají většinou otáčecí křesla, takže si můžete vytvořit kavárenský dýchánek přímo ve voze; sotva vlak přisupí na nádraží, vyhrnou se lidé s důmyslnými schůdky, které okamžitě přistavují ke schůdkám vozů, takže sejdete na peron i se zavázanýma očima. Ve vlaku obdržíte všechno možné, noviny, časopisy, knihy, likéry, čokoládu, cigarety, pečivo, maso, studené mléko, ovoce, opékané brambory. Můžete kdykoli opustit své místo a zajít si ve vlaku na procházku, bez obavy, že vám zatím někdo vaše místo zasedne.

Vystoupíte na příklad v městě Montrealu a již je tu úslužný černoš. Jdete si jako pán, neboť se nehodí, aby cestující na kanadské dráze si nosil kufřík sám; jdete k východu a všechny dveře se před vámi automaticky otvírají. Je to jako v pohádce. Vysvětle-

ni je ovšem jednoduché: všechny dveře jsou zařízeny na magické oko. Proto není na kanadských nádražích průvan a při tom vůbec nesáhnete na kliku dveří.

Říká se, že přesto všechno je automobil v Kanadě vítězem. Odehrává se v něm prý všechno: seznámení, láska, ba dokonce se lidé přímo v autech narodí a spousta jich tam ovšem také zemře.

V autech se obstarávají obchody, jednání, farmáři se ve vozech domlouvají, poučují, radí a debatují. Skutečně je možno říci, že valná část kanadského života probíhá v těch lidových Plymouthech, jejichž šest válců pohání jak motor vozu, tak i cestující.

Důsledky této moderní dopravy jsou ovšem patrné i ve farmách samých. Mechanisace provozu na silnicích se přenáší přímo do farmy. Zemědělci si dávno počítali, kolik nákladů a potažních sil vyžaduje roční přesun tisíců tun hmot, slámy, sena, krmiv, obilovin, zvířat. Došli k souhlasnému poznatku, že to tak dále nejde.

Pro tento statečný a jednomyslný postoj musela technika vymyslet vše možné. Mechanisace farmy je potom důsledná i v dopravě a skladování. Farmář ušetří ohromné dolary na společných skladištích brambor, na velkých sýpkách na obilí. Trakaře a kolečka, jež symbolisují ještě stále ducha našeho zemědělství, jsou celkem pro kanadské farmáře zapomenutým pojmem.

— Pomalý provoz, zastaralá doprava, vytáhnou i největšímu dřiči z kapsy poslední dolar, — řekl nám výstražně jeden francouzský farmář v provincii Quebec.

— Zelenina musí do města čerstvá. Jinak to nikdo nechce, — zdůrazňoval jiný.

V tomto smyslu je také zařízena velkodoprava drahami a automobily. Kanada není zemí, která by mohla všude pěstovat výbornou zeleninu a prvotřídní ovoce. A přece města mají zeleninu a ovoce několikrát denně na svém jídelním listku.

Každého dne přijíždí do větších kanadských měst dlouhé vlaky, které přivážejí zeleninové a ovocné delikatesy. Vlaky jedou z daleka, ze vzdálenosti mnoha set kilometrů, někdy také až z Kalifornie. Můžete mít uprostřed nejkřutější zimy čerstvou zeleninu, výborná jablka, hrušky, pomeranče, banány, ananasy... Vlaky mají vozy zařízené jako chladírny. Včera sadař nebo zahradník sklídl a dnes už třeba pět set kilometrů daleko pojídá občanek svoji každodenní porci.

Tato doprava jakostních farmářských produktů je jedním z nejvýznačnějších činitelů dobrého života v kanadských městech. Má přímý vliv na zdraví a je výborným lékařem městských lidí, kteří, na příklad při naší stravě československé a při svém pracovním tempu a horečnosti života, by byli již v průměrném věku stiháni všemi možnými nemocemi a vysokou úmrtností.

Všechno to má účinnou souvislost s rozvojem farmářství.

— Bez dopravy nemůže farmařit v dnešní době ani svatý Josef, — řekl nám starý, nábožný farmář.

— Co bych dělala s tím našim tisícem vajec týdenní snůšky, kdyby starej nekoupil zavčas automobil — řekla jeho žena.

Poněvadž farmy mají většinou společná družstevní skladiště a sýpky, je provoz na dvoře nepatrný. Ostatní stroje, jako pluhy, žací stroje, obdělávací stroje, jsou téměř vždy na pohon motorem. Je potom jasno, že farmářská rodina má skutečně dost času, aby se věnovala rychlému zásobování měst svými produkty.

Farmáři mohou potom snadno dodávat na trhy potraviny čerstvé, nezkažené, krásného vzhledu, lákavé, vonící, téměř s pelem přírody, zdravé, svěží . . .

Má to i ten krásný důsledek, že město je srdečnější ve svém vztahu k venkovu.

— Víte, na to se musí pořádně . . . Zemědělství potřebuje všechno, co člověk vymyslí . . . Farmář má mít tak vyjasněno v palici, aby pochopil, že ze všeho, co lidé vynalézají, má mít i on svůj užitek. —

To nám řekl, v závěru debaty o dopravě v zemědělství, starý muž, který vyrostl v dobách, kdy v Kanadě byla ještě farmařina primitivní dřinou.

14

Není pochyby, že kanadský farmář je se svého hlediska na správné cestě; to, co jsme dosud četli v našich kapitolách, svědčí, že kanadské zemědělství, byť řízené zatím jen k nabytí hospodářského blahobytu, si jde svou cestou, jistě dobře promyšlenou.

Vysvítá z těch poznatků, že vnesením družstevní myšlenky, chápané ovšem jinak než u nás, a společným úsilím všech činitelů vědeckých, národohospodářských, ba dokonce i spoluprací veřejné a soukro-

mé dopravy, se dostává kanadskému farmáři velké podnikatelské svobody a velkých pracovních možností.

Jistý farmář řekl o tom:

— Naše štěstí jest v tom, že jsme se dohodli a že jsme si vybudovali vzájemnou důvěru.

A to je ono, co nám dosud chybělo v našem zemědělství. Důvěra a spolupráce. I když jsou v kanadském zemědělství některé zásady, které bychom nemohli použít ve vývoji našeho zemědělství, jež kromě fyzického blahobytu potřebuje také silný život duchovní, přece poučení o spolupráci, tak dobře vyjádřené v družstevnictví, nám ukazuje mnoho cenného.

— Je stará věc, že farmář udělá mnoho práce... Ale družstevnictví udělá práci všechnu — řekl kdysi pan Berthier.

Jeden z kanadských výzkumníků prohlásil:

— Naše technika výzkumné práce spočívá na vzájemném souladu všech: theoretiků a praktiků.

— Práci badatelskou v zemědělství je nutno konat pro celý národ; máme na mysli především Kanadu jako stát.

— Vrcholem naší farmářské moudrosti jest, že proti přírodě nesvede člověk nic — říkával pan Berthier.

Tyto myšlenky naznačují, že v Kanadě lidé uvažují; zamýšlejí se nad problémem, nad přírodou, sami nad sebou. Přivádí je to do reálného světa a nutí je k činnosti programové a zaměřené k určitému cíli. Vysvobozuje to farmáře ze zmatku, z práce ze dne

na den; to, že pracují v družstvu, je činí silnými, zdatnými a oni si to také uvědomují.

Dostávají se tak k specialisaci práce, což znamená, že každý z nich umí velmi dobře svou věc; je přirozeno, že pak také umí každý ten odborník využít celé energie svého já; tím, že pracuje na svém vymezeném úseku, se soustřeďuje.

Všechno to způsobuje, že se kanadský farmář osvobozuje, byť pomalu, přece jen jistě od těžké práce, že získává čas k odpočinku a raduje se tak ze života.

— Od té doby, co jsme zaměnili dřinu rukou a koní za práci motorů, žijeme jako lidé. A žije-li člověk jako člověk, může poděkovat moudrému pánu-bohu — řekl jednou pan Berthier.

Zachovávají si proto na kanadských vesnicích dobré nervy a žaludky.

Jen zřídka narazíte v Kanadě na farmáře, který by byl otráven svou prací a který by řekl po způsobu některých našich nasmrtí unavených domkářů:

— Praštil bych s tím a pořídil bych si v městě hokynářství!

Takový ideál mival kanadský farmář v dobách, kdy se dřel jako soumar na svých polích, kdy myslel, že pole dá úrodu jen tehdy, jestliže mu člověk ukáže dlaně plné mozolů a ohnutou páteř otroka pudy.

Trvalo to ovšem nějaký čas, a ještě i dnes tu a tam nalezneme v Kanadě rolníka, jehož mozek nestačí vnímat technický pokrok; takový člověk se dívá na Combine, na dojící stroje, na stroj drtící klubička řepového semene s otevřenými ústy; dívá se a dumá;

strojový pokrok zatím dělá milové kroky a človiček sedí stále bez hnutí.

Výrobní smysl většiny kanadských farmářů je orientován dobrými ukazateli pokroku: vědou, školstvím, družstevnictvím.

Zatím chybí kanadské vesnici to, nač klade velký důraz naše zemědělství: duchovní život rolnické rodiny! To je tam dosud v plenkách; leč říkají někteří proroci:

— Jsme mladá země, budujeme továrny a mechanisujeme farmy. Ke kultuře se také dostaneme.

Jejich věda, školství a družstevnictví směřují prozatím k fyzické spokojenosti farmářů; odůvodňují to takto:

— Jsme na zemi, udělejme si tu ráj a po nebi se budeme dívat až později.

Miní tím, že nejdříve je nutno pracovat na základních kamenech spokojeného života, který sestává z pokojné práce, klidné a nevysilující, z dobrého jídla, dobrého bydlení, z automobilu a správně chutnající whisky. I když se u nás domníváme s jistotou oprávněností, že lidské štěstí je ještě něco víc, nemůžeme mnoho namítat proti základní myšlence kanadského farmáře, že rolník musí učiniti vše, aby se osvobodil od dřiny a naučil se sklízet se svých polí úrodu s úsměvem v tváři. V tom směru jsme získali na kanadských farmách mnohá poučení; člověk nemůže sice žít bez práce, ale může žít bez vysilující námahy.

Bylo proto také úkolem našich kapitol, abychom ukázali, jak je možno naplnit tuto myšlenku skuteč-

nosti; naznačili jsme si směr, jímž je nutno se dát; tyto poznatky mají zlomit mnohé ze zastaralých názorů některých našich rolníků, kteří jsou přesvědčeni, že jejich osudem jest úmorná robota.

Na našich vesnicích někdy slýcháváme:

— Nedá se nic dělat, jsme v tom až po krk!

Znamená to však, že nám chybí silná víra kanadských farmářů, kteří pouze na vynálezech technických a na poznání síly, jež přýští ze společné práce družstva, vybudovali silné zemědělství?

Mohlo by se tak zdáti tomu, kdo zná jen povrchně naši vesnici, kdo do omrzení omílá staré báchorky o konservatismu našich rolníků, o jejich lakomství, zaostalosti, sobectví a odporu ke všemu, co přichází z rukou městských vědců.

Je si třeba uvědomit, že kanadský rolník na rozdíl od našeho nebyl ponižován důmyslným systémem velkostatkářské politiky, ani vyssáván německou šlechtou, ba dokonce ani skupinou lidí, jež dnes nazýváme kolaboranty.

Kanadský rolník byl prostě v prvních dobách ponechán sám sobě, zápasil s mnohdy krutou kanadskou přírodou, rostl v porážkách a malých vítězstvích; ale měl při tom výhodu, že mu nikdo neklečel na hřbetě a neuzavíral ho do lišácké pasti: „Venkov jedna rodina“; brzy pak poznal, že jako jedinec nestačí vyhrávat a spojil se proto v družstvo; vynutil si potom, aby technika se dala do jeho služeb a docílil, že vláda zaostřila svou pozornost na vesnici a její problémy.

Nuže, dekret o konfiskaci německé a zrádcovské půdy a s ním postátnění průmyslu, zničily konečně nadvládu jistých skupin nad rolníkem v Českoslo-

vensku. Tyto události dostávají jako kouzelným proutkem našeho rolníka do oné situace, v jaké se již před lety nacházel kanadský rolník.

A náš zemědělec vidí — a dovolte mu, aby zatím nepospíchal s chválou, neboť ještě to má v sobě právě z oněch dob, kdy se mu tolik ubližovalo — jak naše vláda mu vychází vstříc; rodí se mechanisace, myslí se na scelování, zvětšuje se rolnický majetek, deputátník získává hospodářství, elektrisace je na postupu, doprava se lepší; hmotné základy nového československého zemědělství vyrůstají; než to není všechno, neboť současně s tím dbá stát o duchovní stránku vesnického života; máme vesnické divadlo, časopisy, knihy, pomýšlíme na brzké stavby kulturních domů, odstraňujeme všemi silami rozdíl mezi venkovem a městem!

Je možno se domnívat, že všechna ta poučení, jež jsme získali v Kanadě, nebudou nyní, v době skutečného osvobození našeho rolníka, využita?

Myslí někdo, že naše vesnice nepoznává, že se nad ní roztrhly černé mraky a že se nad ní začíná kleout modré nebe?

Trpělivost a víru!

Doslov

Vědecky a cílevědomě propracovaná technika zemědělské práce ukazuje, jak zřejmo z této knižičky, že moderní rolník, i když je celkem bezmocný proti silám přírody, je na tom přece zcela jinak než rolník zaostalý; příklad Kanady, Spojených států, který tak živě znázorňuje novodobé zprůmyslovění zemědělství, jistě postačuje.

Racionalisovaná práce ve všem a všude, to je heslem zemědělství západu; stroj do každé farmy, na každé pole, do každé kuchyně a stáje; tím se stalo, že kanadský rolník je spíše strojníkem a jeho žena není rozhodně panímáma v našem slova smyslu.

Leč vzniká otázka, zda tato doslovná mechanisace a proměna farmy v malou továrnu na maso a obilí, jest skutečně stoprocentním vyřešením celého zemědělského problému. Zda celý ten dokonale vybudovaný řetěz výroby od orby až po krabici kukuřičných vloček, od zrození telete až po kondensované dětské mléko, od sneseného vejce až po tučné kuře na elektrickém rožni, jest skutečně oním, co si staví betonové hradby, jež odolají všem krisím a útokům.

Víme, že bývají časy, kdy farmář nakupuje kdekoli nové stroje, osmiválcové automobily, skvělé rozhlasové přijímače, klavíry, velké ledničky pro hospodyně, synkům motocykly a jezdecké koně; a náhle se dostaví čas, kdy farmář se octne v krizi; je tu pojednou uprostřed toho všeho blahobytu den, kdy farmář táhne s rancem jinam; nechává za sebou opuštěnou farmu, která potom zarůstá kopřivami; pojednou už půda neuziví mnoho lidí a oni se vláčeji napříč zemí; jsou o těchto věcech romány, ale také trudné statistiky.

Je tedy oprávněnou otázka, zda stačí velký lán a na něm obrovský stroj, aby zemědělství si žilo bez starostí.

Není pochyby, že je úkolem našeho zemědělství, aby provedlo radikální proměnu; nedostatek pracovních sil není u nás zjevem přechodným, ale trvalým, a to znamená totéž, co udělali v Kanadě a ve Spojených státech: nahradit co nejvíce lidskou a zvířecí práci strojem. S tím ovšem souvisí scelení pozemků, získání větších výměr; scelení ovšem nemůže být záležitostí mnoha desítek let; to potom by naše mechanizace pokračovala hlemýžďím tempem.

Ale stavíme-li, stavme důkladně. Zkoumejme zemědělství západu i východu, učme se, uvažujme, postupujme rychle, ale prozíravě. Po vlnách krisí, jež zachvacují čas od času západní zemědělství, jistě netoužíme. Vždyť není tomu mnoho let, co jsme prožili i u nás krisi a víme, jak to vypadalo, když stál oves padesát korun...

A tu je třeba říci, že jsme právě nyní, po revoluci, položili dobré základy nové výstavby zemědělství; učinili jsme velký krok, který ostatně celý svět pozoruje se zájmem, jak to dopadne: zkonfiskovali jsme cizí a zrádčovskou půdu, dáváme ji našim malým rolníkům a deputátníkům; a když se vykročí levou, nechť vykročí také pravá: znárodnili jsme průmysl!

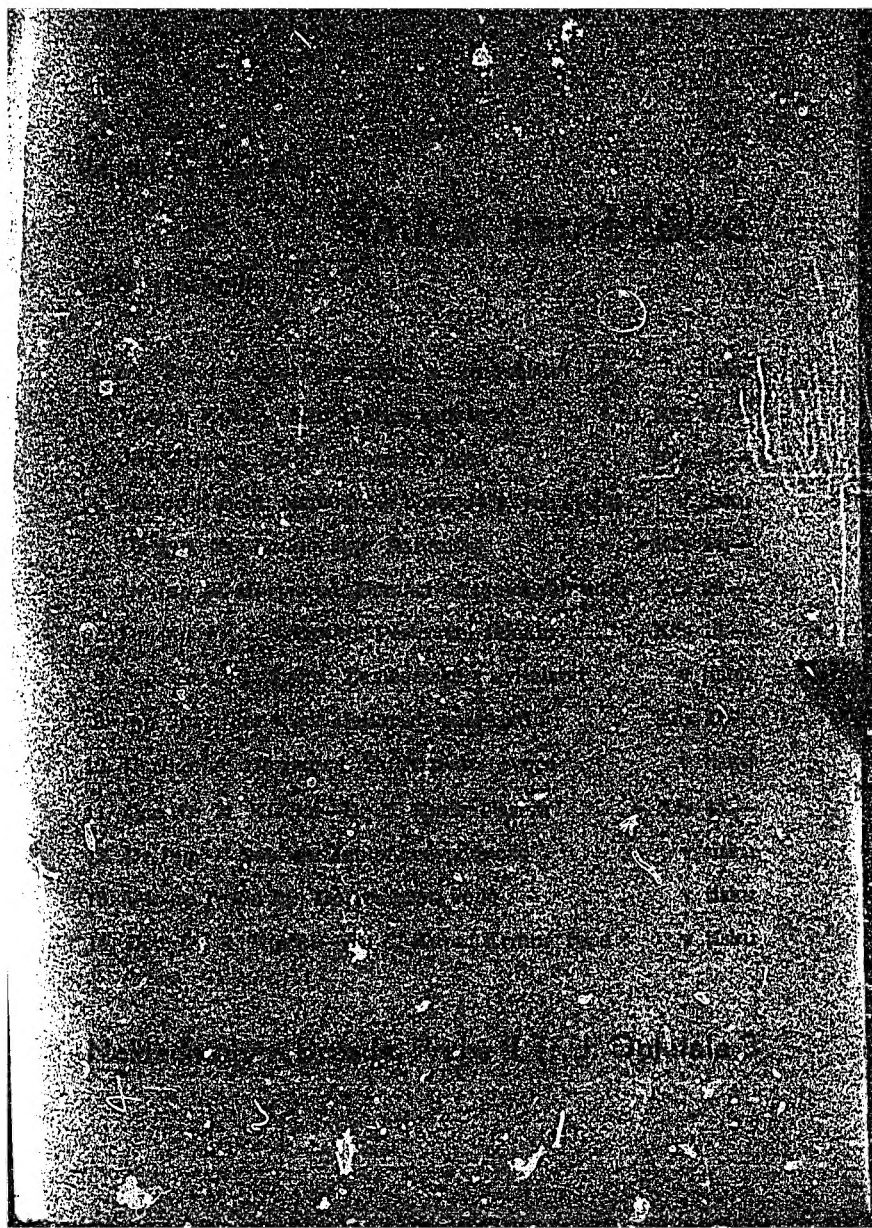
Máme za to, že jsme tak zamýšlenému scelování a mechanizaci vybudovali solidní základ; zařídili jsme, že si tak podávají ruce rolníci a dělníci; pole a tovární hala se stávají společnou pracovní; vylučujeme tak z vlivných a až dosud rozhodujících míst velkostatkáře a velkotovárníky; vylučujeme tak onoho činitele, který

může, kdykoli se mu zachce, učinit žebrákem i takového farmáře, který má farmu zařízenou jako továrnu; k tomu našemu modernímu zemědělskému programu jsme si tak postavili výborný kontrolní systém: rolníky a dělníky.

A právě proto nás téměř uchvacuje jistota, že kráčíme po správné cestě; možná, že budeme jednoho dne vzorem!

Vyšlo v květnu roku 1946 nakladatelství Brázda, Praha II.,
Jana Opletala 3, vytiskla Pražská akciová tiskárna v Praze.

Formal Report of the

Committee on the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the

State of the